

Rosa Luxemburg

Masstrejk, parti och fackföreningar (1906)

I

Nästan alla föreliggande skrifter och uttalanden inom den internationella socialismen till frågan om masstrejken härrör från tiden *före* den ryska revolutionen, det första historiska experimentet med detta kampmedel i större skala.¹ Det förklarar också varför de till största delen är föråldrade. De intar i huvudsak samma ståndpunkt som Friedrich Engels, när han 1873 i sin kritik av det bakuninska revolutionskuppet i Spanien skrev:

Storstrejken utgör i det bakuninska programmet den hävstång som sätts in för att påbörja den sociala revolutionen. En vacker morgon lägger alla arbetare vid samtliga arbetsplatser i ett land eller till och med i hela världen ned arbetet och tvingar därigenom inom loppet av högst fyra veckor de besittande klasserna antingen att krypa till korset eller att gå till angrepp mot arbetarna, så att dessa får rätt att försvara sig och utnyttja tillfället till att omstörta hela det gamla samhället. Förslaget är långtifrån nytt; franska och sedermera belgiska socialister har sedan 1848 energiskt ridit denna paradhäst, som ursprungligen emellertid är av engelsk ras. Vid tiden för chartist-rörelsens intensiva och våldsamma utveckling bland de engelska arbetarna efter krisen 1837, förkunnades redan 1839 'den heliga månaden', d.v.s. arbetets inställande över hela nationen, och hade vunnit gehör till den grad, att fabriksarbetarna i norra England i juli 1842 försökte genomföra projektet.² – Också på Allianskongressen i Genève den 1 september 1873 spelade storstrejken en betydelsefull roll; men allmänt medgav man att en fullständig organisering av arbetarklassen och en fylld kassa var nödvändiga förutsättningar. Och där har vi haken. Å ena sidan skulle regeringarna, i synnerhet om man uppmuntrar dem genom politisk återhållsamhet, aldrig tillåta vare sig arbetarnas organisering eller kassa att utvecklas så långt; å andra sidan kommer den politiska händelseutvecklingen och den härskande klassens övergrepp att leda till arbetarnas befrielse, långt innan proletariatet lyckas skapa denna ideala organisation och denna väldiga reservfond. Men skulle det komma så långt, så behövde det inte ta omvägen över storstrejken för att nå till målet.³

Här har vi den argumentering som var normgivande för den internationella socialdemokratins ställningstagande till masstrejken under de följande årtiondena. Den är alltigenom utformad med tanke på den anarkistiska teorin om generalstrejken, d.v.s. teorin om generalstrejken som medlet att sätta igång den sociala revolutionen, i motsättning till arbetarklassens dagliga politiska kamp, och mynnar ut i följande enkla dilemma: Antingen är proletariatet i sin helhet ännu inte i besittning av starka organisationer och strejkkassor, och kan därför inte genomföra någon generalstrejk, eller också är det redan tillräckligt välorganiserat, och har därför inte någon användning av generalstrejken. Denna argumentering är förvisso så enkel och vid första anblicken så oantastlig, att den i ett kvartssekel på ett utmärkt vis har tjänat den moderna arbetarrörelsen som det logiska vapnet mot anarkistiska hjärnspöken och som hjälpmedel att föra ut den politiska kampens idé bland arbetarklassens breda lager. Arbetarrörelsens imponerande framsteg i alla moderna länder under de sista 25 åren utgör det mest glänsande bevis för riktigheten i den politiska kampens taktik, som Marx och Engels propagerade för i motsättning till Bakunin. Och den tyska socialdemokratins nuvarande makt, dess ställning som den samlade internationella arbetarrörelsens förtrupp, är inte minst det omedelbara resultatet av en konsekvent och genomförd användning av denna taktik.

Den ryska revolutionen har nu underkastat dessa argument en grundlig revision. Den har för första gången i klasstridernas historia på ett storartat sätt förverkligat masstrejkens idé liksom – något vi utvecklar närmare längre fram – själva generalstrejksidén, och därmed påbörjat en ny epok i arbetarrörelsens utveckling. Det innebär naturligtvis inte, att den taktik för politisk

kamp som Marx och Engels förespråkade, var felaktig eller att deras kritik av anarkismen var falsk. Tvärtemot är det samma tankegångar och taktiska metoder som hos Marx och Engels, vilka legat till grund också för den tyska socialdemokratins hittillsvarande praktik, som nu i den ryska revolutionen har skapat helt nya villkor för klasskampen. Denna revolution, som för första gången i historien praktiserar masstrejken, innebär på intet sätt någon äreräddning för anarkismen, tvärtom innebär den en *historisk likvidering av anarkismen*. Den trista tillvaro som denna tankeriktning blev dömd till genom socialdemokratins mäktiga utveckling i Tyskland under de sista årtiondena har delvis sin förklaring i den parlamentariska periodens långvariga herravälde. En ”revolutionär” riktning, som i sin hötjugepolitik alltigenom är inställd på ”offensiv” och ”direkt aktion” förtvinar alltid i den parlamentariska vardagens stiltje, för att återuppstå och utveckla sin inre styrka först när den direkta, öppna kampperioden, i form av en gaturevolution, återvänder. Ryssland i synnerhet föreföll ägnat att bli experimentfältet för anarkismens hjältedåd. Ett land, där proletariatet inte hade några som helst politiska rättigheter och en ytterst svag organisation, ett land med ett brokigt virrvarr av skilda folkgrupper vilkas intressen gick vitt isär, karakteriserat av folkmassornas låga bildningsgrad, och dessutom den yttersta grymhet från den härskande regimens sida i dess maktutövande – allt detta föreföll som skapat för att höja upp anarkismen till en plötslig, om också kanske kortlivad maktställning. Och slutligen var Ryssland anarkismens historiska födelseort. Emellertid skulle Bakunins fädernesland komma att bli gravplatsen för hans lära. Således stod och står anarkisterna inte i spetsen för masstrejkrörelsen; hela den politiska ledningen av de revolutionära aktionerna liksom av masstrejkerna ligger i händerna på de socialdemokratiska organisationerna, som bittert bekämpas av de ryska anarkisterna som ett ”borgerligt parti”; delvis ligger den i händerna på socialistiska organisationer som mer eller mindre influerats av och närmat sig socialdemokratien som t.ex. ”social-revolutionärernas” terroristiska parti⁴ – medan anarkisterna överhuvud inte existerar som allvarlig politisk riktning i den ryska revolutionen. Endast i en litauisk småstad, *Bialystok*, med speciellt svåra problem – en brokig blandning av arbetare med olika nationalitet och dominerat av småföretag med splittrande inverkan, ett djupt förfallet proletariat – förekommer det bland de sju eller åtta revolutionära grupperingarna också ett gäng halvvuxna ”anarkister”, som efter förmåga bidrar till splittningen och förvirringen bland arbetarna; och nyligen har ett gäng av samma slag gjort sig påmint i *Moskva* och kanske i ytterligare två, tre städer. Men, bortsett från dessa få ”revolutionära” grupper, vilken är då anarkismens faktiska roll i den ryska revolutionen? Den har blivit till täckmantel för vanliga tjuvar och rövare; i ”anarko-kommunismens” namn begås en stor del av de otaliga stölder och plundringar hos privatfolk, som väller fram som en grumlig våg vid varje period av depression och tillfällig återgång för revolutionen. Anarkismen är i den ryska revolutionen inte det kämpande proletariatets teori men har tvärtemot blivit ideologiskt varumärke för det kontrarevolutionära trasproletariatet, som likt ett stim hajar följer i kölvattnet på revolutionens slagskepp. Och därmed är väl anarkismens historiska bana avslutad.

Å andra sidan har masstrejken i Ryssland praktiserats, inte som ett medel vid en teaterkupp att plötsligt övergå till den sociala revolutionen och därigenom kringgå arbetarklassens politiska kamp och i synnerhet parlamentarismen; tvärtemot har den utgjort ett medel att först skapa förutsättningarna för proletariatets dagliga politiska kamp och framför allt för den parlamentariska kampen. Den revolutionära kampen i Ryssland, där masstrejkerna kommer till användning som det viktigaste vapnet, utkämpas av det arbetande folket och i första hand av proletariatet, om samma politiska rättigheter och villkor, vilkas nödvändighet och betydelse för arbetarklassens befrielsekamp Marx och Engels var de första att påvisa och med all kraft tagit strid för i motsättning till anarkisterna inom Internationalen. Därmed har den historiska dialektiken, grunden för Marx’ socialistiska lära, lett till att anarkismen, oundvikligt förknippad med masstrejksidén, idag själv råkat i motsättning till masstrejkens praxis, medan omvänt masstrejken som förut bekämpades som motsatsen till proletariatets politiska verksamhet,

idag framstår som det mäktigaste vapnet i den politiska kampen för politiska rättigheter. Om således den ryska revolutionen nödvändiggör en grundlig revision av marxismens ställningstagande till masstrejken, så är det inte desto mindre bara marxismen som med sina allmänna metoder och synpunkter i ny gestalt avgår med segern. Morens älskade kan bara dö för morens egen hand.⁵

//

Den första revision som följer av händelserna i Ryssland, vad angår frågan om masstrejken, avser den allmänna *uppfattningen* av problemet. Än så länge intar såväl de ivriga förespråkarna av ett ”försök med masstrejken” i Tyskland, som Bernstein; Eisner etc., som de ihärdiga motståndarna till ett sådant försök, inom fackföreningslägret företrädda av t.ex. Bömelburg, i grund och botten samma ståndpunkt, närmare bestämt den anarkistiska.⁶ De skenbara motsatserna utesluter inte bara varandra ömsesidigt, men som alltid betingar och kompletterar de samtidigt varandra. För det anarkistiska tänkesättet är nämligen spekulatjonen kring den ”stora kraschen”, den sociala revolutionen, bara ett yttre och oväsentligt kännetecken. Väsentligt däremot är dess heltigenom abstrakta och ohistoriska syn på masstrejken liksom på villkoren för den proletära kampen överhuvud. De materiella förutsättningarna för anarkisternas ”revolutionära” spekulationer begränsar sig till två faktorer: först och främst den blå himlen och därefter den goda viljan och modet att rädda mänskligheten ur den nuvarande kapitalistiska jämmerdalen. Hämtad i det blå var redan diskussionen för 60 år sedan som gav till resultat att masstrejken uppfattades som det snabbaste, säkraste och mest praktiska medlet, för att ta språnget in i en bättre social framtid. En spekulatjon i det blå är också uppfattningen att den fackliga kampen är den enda ”direkta massaktionen” och följaktligen den enda revolutionära kampen – som bekant de franska och italienska ”syndikalisternas” senaste påhitt. Det ödesdigra för anarkismen var härvidlag alltid det förhållandet, att de kampmetoder som improviserades i det blå, inte bara gjorde upp räkningen utan värden, och således var rena utopier, utan att den för det mesta, trots sina revolutionära spekulationer, i praktiken kom att stå i reaktionens tjänst, eftersom den alls inte räknades med den föraktade och eländiga verkligheten.

Men samma abstrakta och ohistoriska betraktelsesätt anlägger idag de, som genom ett styrelsebeslut vill fastställa en bestämd kalenderdag för masstrejkens utbrott i Tyskland. Detsamma gäller dem, t.ex. deltagarna på fackföreningskongressen i Köln, som genom ett ”propaganda”-förbud vill skaffa problemet med masstrejken ur världen.⁷ Båda dessa riktningar utgår från den gemensamma, helt anarkistiska föreställningen, att masstrejken är ett rent tekniskt kampmedel, som man ”beslutar” om eller ”förbjuder” allt efter eget skön, ett slags pennkniv som man har beredd i fickan ”för alla eventualiteter” och som man efter beslut kan fälla upp och använda. Det gör det lätt för motståndarna till masstrejken att berömma sig av förtjänsten att vara de som tar i betraktande den historiska bakgrunden och de materiella förutsättningarna för den nuvarande situationen i Tyskland, i motsats till ”revolutionsromantikerna”, som svävar i det blå och aldrig räknar med den bistra verkligheten och dess möjligheter respektive omöjligheter. ”Fakta och tal, tal och fakta!” ropar de likt Mr Gradgrind i Dickens’ roman ”Hårda tider”. Vad de fackliga motståndarna till masstrejk förstår med ”historisk bakgrund” och ”materiella villkor” är å ena sidan proletariatets svaghet och å andra sidan styrkan i den preussisktyska militarismen. Arbetarorganisationernas och strejkkassornas otillräcklighet och de imponerande preussiska bajonetterna utgör de ”fakta och tal”, som dessa fackliga ledare i det givna fallet baserar sin politik på. Nu är visserligen fackföreningskassorna och de preussiska bajonetterna högst materiella och även synnerligen historiska företeelser, men den uppfattning som grundar sig härpå är inte någon historisk materialism i Marx’ mening utan en polisiär materialism i Puttkammers anda.⁸ Också den kapitalistiska

polisstatens representanter räknar i hög grad – rentav uteslutande – med denna det organiserade proletariats faktiska makt liksom med den materiella makt som utgår från bajonetterna, och efter att ha jämfört de båda dras alltid samma lugnande slutsats: Den revolutionära arbetarrörelsen är en produkt av enskilda uppviglare och hetsmakare, alltså har vi i fångelserna och bajonetterna ett fullgott medel för att bli herre över denna obehagliga ”övergående företeelse”.

De klassmedvetna tyska arbetarna har sedan länge förstått det skrattretande i denna polisiära teori om att hela den moderna arbetarrörelsen är en konstgjord, godtycklig produkt av en handfull samvetslösa ”uppviglare och hetsmakare”.

Men det är exakt samma uppfattning som kommer till uttryck när några duktiga kamrater bildar en frivillig nattvaktstyrka i avsikt att varna de tyska arbetarna för några få ”revolutionsromantikernas” farliga aktivitet och deras ”propaganda för masstrejk”; eller när, som i ett annat fall, en ynkelig indignationskampanj iscensätts av dem som tror sig förda bakom ljuset genom att några ”förtroliga” överenskommelser fattats mellan partiledningen och fackföreningarnas generalkommission om masstrejkens utbrott i Tyskland.⁹ Kom det an på revolutionsromantikernas eldande ”propaganda” eller på partiledningarnas hemliga respektive offentliga beslut, så hade vi ännu inte haft en enda allvarlig masstrejk i Ryssland. Inte i något land tänkte man så litet på att ”propagera” eller ens ”diskutera” masstrejken som i Ryssland.¹⁰ Och de enstaka exemplen på beslut och avtal som fattats av den ryska partiledningen i avsikt att proklamera masstrejken som självständig, som t.ex. det senaste försöket i augusti i år efter dumans upplösning, var nästan helt misslyckade.¹¹ Om den ryska revolutionen således lär oss något, så är det först och främst att masstrejken inte kan förverkligas på konstgjord väg, inte ”beslutas” i det blå eller ”propageras” fram, utan att den är en historisk företeelse som på en viss tidpunkt med historisk nödvändighet uppkommer ur de sociala förhållandena.

Problemet kan inte begripas genom abstrakta spekulationer över masstrejkens möjlighet eller omöjlighet, dess nytta eller skada, men genom utforskandet av de villkor och sociala förhållanden ur vilka masstrejken i nuvarande fas av klasskampen växer fram; problemet kan med andra ord inte förstås och diskuteras genom en *subjektiv bedömning* utifrån det önskvärdas ståndpunkt men först genom en *objektiv undersökning* av masstrejkens förutsättningar utifrån den historiska nödvändighetens ståndpunkt.

I den abstrakta logiska analysens tunna luft kan man med samma grad av sannolikhet bevisa såväl masstrejkens absoluta omöjlighet och säkra nederlag som dess möjlighet och tveklösa framgång. Och därför är bevisföringens värde i båda fallen densamma, nämligen lika med noll. Därför är också rädslan för ”propagerandet” av masstrejken, vilket till och med lett till regelrätta bannlysningar av de misstänkta, uteslutande produkten av ett komiskt missförstånd. Det är lika omöjligt att ”göra propaganda” för masstrejken som abstrakt kampmedel som det är att propagera för ”revolutionen”. ”Revolution” och ”masstrejk” är begrepp, som i sig själva endast förmedlar klasskampens yttre form och som först får mening och innehåll i alldeles bestämda politiska situationer.

Skulle någon få för sig att använda masstrejken, som en form för proletär aktion, i en regelrätt agitation och bjuda ut ”idén” för att efterhand vinna arbetarna för den, så vore det en lika överflödigt som trist och smaklös sysselsättning som om någon ville göra idén om revolution eller barrikadkamp till föremål för speciell agitation. Masstrejken har nu kommit i centrum för den tyska och internationella arbetarklassens starka intresse eftersom den är en ny kampform och som sådan utgör det säkra symtomet på en djupgående inre förskjutning i klassförhållandena och i klasskampens villkor. Det vittnar om de tyska arbetarmassornas sunda revolutionära instinkt och livliga intelligens att de ägnar detta nya problem ett så stort intresse trots det hårdnackade motståndet från fackföreningsledarna. Men detta intresse, denna arbetarnas ädla

intellektuella törst och revolutionära handlingslust kan man inte tillmötesgå med abstrakt hjärngymnastik kring masstrejkens möjlighet eller omöjlighet. Det kan man bara göra genom att klargöra för dem den ryska revolutionens utveckling, denna revolutions internationella betydelse, de skärpta klassmotsättningarna i Västeuropa, de politiska perspektiven för klasskampen i Tyskland, samt massornas roll och uppgift i de kommande striderna. Bara i denna form kan diskussionen av masstrejken leda till att proletarietets andliga horisont vidgas, dess klassmedvetande utvecklas, dess tänkesätt fördjupas och dess handlingskraft stärks.

Men håller man fast vid denna ståndpunkt inser man också det fullständigt löjeväckande i den straffprocess som "revolutionsromantikens" motståndare inlett, eftersom man vid behandlingen av problemet inte har hållit sig till den exakta ordalydelsen i Jenaresolutionen.¹² Med denna resolution kan de "praktiska politikerna" möjligen ge sig tillfreds, eftersom den huvudsakligen kopplar masstrejken till den allmänna rösträttens öden, och följaktligen tror de att de kan dra dessa två slutsatser: för det första, att masstrejken behåller en rent defensiv karaktär, och för det andra, att masstrejken genom att underordnas parlamentarismen förvandlas till ett rent bihang till denna. Men den verkliga kärnan i Jena-resolutionen är i detta sammanhang, att under nuvarande omständigheter i Tyskland skulle ett attentat mot rösträtten till riksdagen från den härskande reaktionen högst sannolikt bli den utlösande faktorn och signalen till en period av häftiga politiska strider, i vilka masstrejken för första gången skulle komma till användning i Tyskland som kampmedel. Men att vilja begränsa och på konstgjord väg beskära den sociala räckvidden och det historiska spelrummet för masstrejken som företeelse och problem i klasskampen genom ordalydelsen i en partidagsresolution, det är ett handlings sätt som i kortsynthet kan mäta sig med diskussionsförbudet vid fackföreningskongressen i Köln. I resolutionen från partidagarna i Jena har den tyska socialdemokratien officiellt uppmärksammat den djupgående förändring i de internationella förutsättningarna för den proletära klasskampen som ägt rum pga den ryska revolutionen; den har också visat sin revolutionära utvecklingsförmåga, sin anpassningsförmåga till de krav som en ny fas i klasskampen reser. Däri ligger Jenaresolutionens betydelse. Vad den praktiska användningen av masstrejken i Tyskland beträffar kommer historien att besluta om, liksom det har skett i Ryssland – en historia i vilken socialdemokratien med sina beslut visserligen är en viktig faktor, men bara *en* faktor bland många.

III

Masstrejken, som den för det mesta uppfattas i dagens diskussion i Tyskland, är en mycket klart och enkelt uttänkt engångsföreteelse med skarpa konturer. Det talas uteslutande om den politiska masstrejken. Då tänker man på en enda storslagen strejk från industriproletariatets sida, en strejk som inletts på grund av starka politiska skäl, och som dessutom grundar sig på en vid rätt tidpunkt ingången överenskommelse mellan parti- och fackföreningsinstanser; därefter genomförs strejken i en anda av disciplin och största ordning, och avbryts i en ännu vackrare ordning efter direktiv vid rätt tidpunkt från ledande instanser, varvid uppskattningen av strejkunderstöd, kostnader och offer – med ett ord masstrejkens materiella bokslut – noggrant kan göras redan i förväg.

Om vi nu jämför detta teoretiska schema med masstrejken i verkligheten, sådan den framträder i Ryssland sedan fem år tillbaka, så måste vi konstatera att den föreställning som står i centrum för den tyska diskussionen knappast motsvarar en enda av de många masstrejker som ägt rum, och att å andra sidan masstrejkerna i Ryssland uppvisar en sådan mångfald av de mest skilda typer, att det är helt omöjligt att tala om masstrejken, om en abstrakt och schematisk form för masstrejk. Alla omständigheter kring masstrejken såväl som själva dess karaktär är inte bara olika från stad till stad och i skilda områden av landet, men framför allt har den ändrat karaktär vid upprepade tillfällen under revolutionens gång. Masstrejkerna i Ryssland

har genomgått en specifik historia som alltså pågår. Den som alltså talar om masstrejken i Ryssland, måste framför allt ha dess historia för ögonen.

Den nuvarande så att säga officiella perioden av den ryska revolutionen dateras med full rätt från Petersburgproletariatets resning den 22 januari 1905, då 200.000 arbetare tågade till tsarens slott, en demonstration som slutade i ett fruktansvärt blodbad. Den blodiga massakern i Petersburg blev som bekant signalen till utbrottet av den första väldiga serien av masstrejker, som inom loppet av några få dagar vällde fram över hela Ryssland och förde med sig revolutionens stormvarsel från Petersburg ut till landets alla avkrokar och till proletariatets breda skikt. Men Petersburg-upproret av den 22 januari var bara slutfasen på en masstrejk, som proletariatet i tsarens huvudstad hade tillgripit i januari 1905. Denna januaristrejk utvecklades utan tvivel under det omedelbara intrycket av den väldiga generalstrejk, som kort dessförinnan, i december 1904, hade brutit ut i Baku i Kaukasus och som för ett tag höll hela Ryssland i spänning. Decemberhändelserna i Baku var emellertid i sin tur bara den sista men kraftfulla utlöparen till de väldiga masstrejker, som likt periodiska jordskalv skakade hela Sydryssland under åren 1903 och 1904 och vilkas prolog var masstrejken i Batum (Kaukasus) mars 1902. Och denna första masstrejkrörelse i den fortlöpande kedjan av aktuella revolutionära eruptioner ligger slutligen bara fyra, fem år efter den stora generalstrejken som Petersburgs textilarbetare utkämpade under åren 1896 och 1897; och även om denna rörelse på ytan tycks skild från den nuvarande revolutionen av några års skenbart vapenstillstånd och halsstarrig reaktion, så förstår den som känner till det ryska proletariatets inre politiska utveckling fram till dess aktuella klassmedvetande, och som känner dess revolutionära energi, att den aktuella masskampens historia börjar med generalstrejken i Petersburg. Denna är viktig i diskussionen om masstrejken redan därför att den embryonalt innehåller alla huvuddrag i de senare masstrejkerna.

Till att börja med tycks generalstrejken i Petersburg 1896 vara en rent ekonomisk och separat lönestrid. Dess orsaker var de outhärdliga arbetsvillkoren för Petersburgs spinnare och vävare, med en arbetstid på upptill 13-15 timmar om dagen, ett uselt ackord och dessutom en hel provkarta på de grövsta förolämpningar från arbetsgivarnas sida. Men detta tillstånd uthärdade textilarbetarna länge tålmodigt till dess att en skenbar bagatell kom bägaren att rinna över. I maj 1896 ägde nämligen kröningen av den nuvarande tsar Nikolaus II rum efter att ha uppskjutits i två år av rädsla för revolutionärerna, och med anledning av detta visade Petersburgs arbetsgivare sin patriotiska iver genom att ålägga sina arbetare tre dagars tvångsledighet men, egendomligt nog, utan att vilja avlöna dem för dagarna ifråga. De upprörda textilarbetarna kom då i rörelse. Efter ett rådslag med omkring 300 av de mest medvetna arbetarna i Jekatermenhofer-trädgården beslöts om strejk och följande krav formulerades: 1. Lön för kröningsdagarna. 2. En arbetsdag på 10,5 timmar. 3. Höjda ackordslöner. Detta skedde den 24 maj. Efter en vecka stod *samtliga* väverier och spinnerier stilla, och 40.000 arbetare var i generalstrejk. I dag kan denna händelse tyckas som en bagatell jämförd med revolutionens väldiga masstrejker. Men i det *dåvarande* Rysslands nedfrusna politiska klimat var en generalstrejk något oerhört, den utgjorde en revolution i miniatyr. De mest brutala förföljelser satte in, omkring 1.000 arbetare arresterades för att skickas tillbaka hem och generalstrejken kuvades.

Redan här urskiljer vi alla grunddragen i de senare masstrejkerna. Den omedelbara anledningen till rörelsen var högst tillfällig och dess utbrott spontant; men i rörelsens tillkomst kom frukterna av socialdemokraternas mångåriga agitation till synes, och under generalstrejken stod de socialdemokratiska agitatorerna i spetsen för rörelsen, de ledde den och utnyttjade den för revolutionär agitation. Dessutom: strejken var ytligt sett bara en ekonomisk lönekamp, det var uteslutande regeringens hållning som tillsammans med socialdemokratins agitation gjorde den till en politisk företeelse av första rang. Och till slut slogs strejken ned, arbetarna led

”nederlag”. Men redan i januari 1897 upprepade textilarbetarna i Petersburg generalstrejken och uppnådde denna gång ett utmärkt resultat: införandet av en lagstadgad arbetsdag om 11,5 timmar över hela Ryssland. Men ännu viktigare var, att för första gången börjar nu i det egentliga Ryssland en intensiv facklig kamp – generalstrejken 1896 genomfördes utan tillstymmelse till organisation eller strejkkassa – som från Petersburg snabbt sprider sig över resten av landet och öppnar helt nya perspektiv för den socialdemokratiska agitationen och organiseringen, en kamp som under den följande periodens skenbara kyrkogårdslugn förbereder den proletära revolutionen genom sitt osynliga mullvadsarbete.

Den kaukasiska strejkens utbrott i mars 1902 var tillsynes lika tillfällig och framkallad av rent ekonomiska, partiella faktorer som strejken 1896, även om de såg helt annorlunda ut. Strejken sammanhängde med den svåra krisen för industri och handel, som i Ryssland föregick det japanska kriget och som sammantagna utgjorde de viktigaste orsakerna till den påbörjade revolutionära jäsningen. Krisen resulterade i en enorm arbetslöshet, som gav näring åt agitationen bland de proletära massorna, och för att lugna arbetarklassen beslöt regeringen att tvångstransportera de ”överflödiga händerna” till sina respektive hemorter. En sådan åtgärd drabbade omkring 400 oljearbetare i Batum och framkallade en massprotest som följdes av demonstrationer, arresteringar, en massaker och slutligen en politisk process, där den rent ekonomiska, partiella faktorn med ens förvandlades till en politisk och revolutionär händelse. Ekot från denna ”resultatlösa” och nedkämpade strejk i Batum blev en rad revolutionära massdemonstrationer bland arbetarna i Nizjnij Novgorod, i Saratov och andra städer, och innebar således en kraftfull framstöt av den revolutionära rörelsens breda våg.

Redan i november 1902 följde det första revolutionära svaret i form av en generalstrejk i *Rostov* vid Don. Den omedelbara anledningen till denna rörelse var löneskillnaderna i den vladikaukasiska järnvägens verkstäder. Ledningen ville sänka lönerna, varvid socialdemokraternas Don-kommitté skickade ut ett upprop med uppmaning till strejk för följande krav: 9 timmars arbetsdag, löneförhöjning, avskaffandet av böter, avskedande av impopulära ingenjörer etc. Samtliga verkstäder gick ut i strejk. Snart slöt alla andra yrken upp, och plötsligt härskade i Rostov ett fullkomligt nytt tillstånd: allt förvärvsarbete låg nere och i stället hölls dag efter dag massmöten i det fria med 15-20.000 arbetare, ibland omringade av kosacktrupper. Socialdemokratiska folktalare uppträdde för första gången offentligt med flammande tal om socialism och politisk frihet, som mottogs med våldsam hänförelse; revolutionära upprop spreds i tiotusentals exemplar. Mitt i det förstenat absolutistiska Ryssland erövrade Rostovs proletariat för första gången i ett stormanlopp sin församlingsrätt och sin yttrandefrihet. Men priset härför var inte oväntat en massaker. Löneskillnaderna i de vladikaukasiska järnvägsverkstäderna hade inom loppet av några dagar gett upphov till en politisk generalstrejk och revolutionära gatustrider. Det fick omedelbart till följd ännu en generalstrejk i stationsstaden *Tichorezk* utmed samma järnvägslinje. Också här följde en massaker och en process; därmed har också episoden i Tichorezk fogats in i den sammanhängande kedjan av revolutionära faktorer.

Våren 1903 kommer svaret på de nedkämpade strejkerna i Rostov och Tichorezk: hela Sydryssland står i brand under maj, juni och juli. *Baku, Tiflis, Batum, Jelisavetgrad, Odessa, Kiev, Nikolajev, Jekaterinoslav* befinner sig i bokstavig mening i generalstrejk. Men inte heller här startar rörelsen efter någon i förväg fastställd plan eller utifrån ett centrum, den flyter samman från olika punkter, anledning och form växlar från ort till ort.

Början görs i *Baku*, där flera separata lönestrider inom olika fabriker och branscher till sist mynnar ut i en generalstrejk. I *Tiflis* går 2.000 handelsanställda i strejk; de arbetade från kl 6 på morgonen till kl 11 på kvällen. Den 4 juli kl 8 på kvällen lämnar alla butikerna och drar i en demonstration genom staden med uppmaning till butiksägarna att stänga lokalerna. Segern blir fullständig: de affärsanställda tillkämpar sig en arbetstid från kl 8 till kl 8, och samtliga

fabriker, verkstäder och kontor sluter genast upp bakom dem. Tidningarna utkommer inte, och spårvägstrafiken kan bara hållas igång med militär hjälp. – I *Jelisavetgrad* börjar den 10 juli i alla fabriker en strejk som har sin utgångspunkt i rent ekonomiska krav. Man tillmötesgår i allmänhet kraven och den 14 juli avblåses strejken. Men två veckor senare bryter den ut igen; och denna gång är det bagarna som ger signalen, varvid stenarbetarna, snickarna, färgarna, kvarnarbetarna och slutligen också alla fabriksarbetarna ansluter sig. – I *Odessa* börjar rörelsen med en lönekamp, där den ”legala” arbetarföreningen, som bildats av regeringsagenter i enlighet med den beryktade gendarmen *Subatovs* program, dras med. Den historiska dialektiken har än en gång tagit chansen att spela ut ett av sina vackra men infama streck: den föregående periodens ekonomiska strider – bland annat den stora generalstrejken i Petersburg 1896 – hade förlätt de ryska socialdemokraterna att lägga en överdrivet stor vikt vid den s.k. ”ekonomismen”, varigenom de lagt grunden för *Subatovs* demagogiska framstöt bland arbetarna.¹³ Efter någon tid lyckades emellertid den starka revolutionära strömmen att lägga om kursen för det lilla fartyget under falsk flagg, och tvingade det att segla i spetsen för den revolutionära proletära flottiljen. *Subatovs* föreningar gav våren 1904 signalen till den stora generalstrejken i *Odessa*, likaså till generalstrejken i Petersburg 1905. Arbetarna i *Odessa*, som vaggats in i illusioner om regeringens uppriktiga arbetarvänlighet och sympatiska inställning till den ekonomiska kampen, ville plötsligt pröva det i praktiken och tvingade i en fabrik *Subatovs* ”arbetarförening” att förklara strejk för några mycket blygsamma krav. Därvid ställdes de helt enkelt på gatan av arbetsgivaren och då de av föreningens ledare krävde det skydd från överhetens sida som lovats dem, försvann representanten och lämnade arbetarna i vild upphetsning. Genast ställde sig socialdemokraterna i ledningen och strejkrörelsen utvidgades till andra fabriker. Den 1 juli strejkar 2.500 järnvägsarbetare, den 4 juli går hamnarbetarna i strejk för lönehöjning med 80 kopek till 2 rubler och arbetstidens förkortande med en halvtimme. Den 6 juli sluter sig sjöfolket till rörelsen. Den 13 juli börjar spårvägspersonalen att strejka. Nu äger ett möte rum med deltagande av samtliga strejkande, 7.000-8.000 personer; ett demonstrationståg går från fabrik till fabrik, det växer som en lavin och en folkmassa på 40-50.000 människor beger sig till hamnen för att stoppa allt arbete. Snart råder generalstrejk över hela staden. – I *Kiev* börjar strejken den 21 juli i järnvägsverkstäderna. Också här utgör de usla arbetsförhållandena den omedelbara anledningen, dessutom kommer man med krav på högre lön. Dagen efter följer gjuterierna exemplet, och den 23 juli inträffar en händelse som ger signalen till generalstrejk. Under natten arresteras två av järnvägsarbetarnas delegerade; de strejkande kräver deras omedelbara frigivande men då det inte efterkoms tillåter de inte tågen att lämna staden. De strejkande sätter sig tillsammans med kvinnor och barn på spåren – ett hav av människohuvuden som hotas av gevärseld. Arbetarna blottar då sina bröst och ropar: ”Skjut!” En salva avfyras mot den försvarslösa, sittande folkmassan och ett fyrtiotal kroppar blir liggande kvar, däribland kvinnor och barn. När detta blir känt går samma dag hela *Kiev* ut i strejk. De mördades lik lyfts upp av folkmassan och bärs runt i en massdemonstration. Möten, tal, arresteringar, enstaka gatustrider – *Kiev* är mitt uppe i en revolution. Rörelsen går snart mot sitt slut, men då hade boktryckarna lyckats tillkämpa sig en arbetstidsförkortning på en timma samt en löneförhöjning med en rubel; i en jästfabrik hade åtta timmars arbetsdag genomförts; järnvägsverkstäderna stängs efter beslut av ministeriet, andra grupper fortsätter med lokala strejker för att driva igenom sina krav. – I *Nikolajev* bryter generalstrejken ut under det omedelbara intrycket av nyheterna från *Odessa*, *Baku*, *Batum* och *Tiflis*, trots motståndet från den socialdemokratiska kommittén, som ville skjuta fram aktionens utbrott till den tidpunkt då militären hade dragit ut ur staden på manöver. Men massorna gick inte att hålla tillbaka; det började i en fabrik, där de strejkande gick från den ena verkstaden till den andra, och militärens motstånd svetsade bara samman arbetarna än mer. Snart bildades en massdemonstration med revolutionära sånger som drog med sig alla arbetare, tjänstemän, spårvägsanställda, män och kvinnor. Arbetsnedläggelsen

var total. – I *Jekaterinoslav* börjar bagarna strejka den 5 augusti, och den 7 augusti arbetarna från järnvägsverkstäderna, därefter följer alla de andra fabriker; den 8 augusti stannar spår-
vågstrafiken, tidningarna upphör att utkomma. – Så var den mäktiga generalstrejken i Syd-
ryssland sommaren 1903 ett faktum. Lokala ekonomiska strider och mindre händelser av
”tillfällig” karaktär flöt genom många små kanaler snabbt samman i ett väldig hav och för-
vandlade under några veckor hela det södra tsarriket till en egenartad, revolutionär arbetar-
republik. ”Broderliga omfamningar, rop av hänryckning och begeistring, frihetssånger,
muntra skratt och glada skämt hördes från massan av många tusen människor, som från
morgon till kväll strömmade genom staden. Stämningen var hög, man kunde nästan tro att ett
nytt och bättre liv hade inletts på jorden. En djupt allvarlig och samtidigt idyllisk och rörande
bild.” Så skrev den gången korrespondenten för den liberala tidningen ”Osvobozjdenije”, herr
Peter v. Struve.¹⁴

I början av år 1904 inföll kriget och en kortvarig vilopaus inträdde i masstrejkrörelsen.¹⁵ Först
vällde en våg av ”patriotiska” demonstrationer, som anordnats av polisen, över landet. Den
”liberala” borgerligheten blev i första omgången helt överrumplad av den officiella tsaristiska
chauvinismen. Men socialdemokratin tar snart stridsplatsen åter i besittning; trasproletariatets
polisinspirerade patriotiska demonstrationer möts med revolutionära arbetardemonstrationer.
Till sist får den tsaristiska arméns försmädliga nederlag också borgerligheten att vakna upp ur
sin bedövning. En era med liberala och demokratiska kongresser, banketter, tal och manifest
inleds. Absolutismen, som för en tid trängs undan på grund av krigets förödmjukelser, låter i
sin förvirring herrarna hållas, och dessa ser redan himlen fyllas med liberala fioler. Under ett
halvår tar den borgerliga liberalismen den politiska scenen i besittning, proletariatet träder i
bakgrunden. Men efter en längre depression kommer absolutismen på benen igen, hov-
kamarillan samlar sina krafter, och en enda resolut spark med kosackstöveln räcker för att i
december jaga hela den liberala rörelsen tillbaka in i råtthållet. Banketterna, talen, kongress-
erna blir utan vidare förbjudna som ”fräck arrogans” och liberalismen ser sig plötsligt satt ur
spel. Men just där liberalismen tappat tråden börjar proletariatet handla. I december 1904
leder arbetslösheten till att den stora generalstrejken bryter ut i *Baku*: arbetarklassen är
tillbaka på stridsscenen. När talet förbjöds och tystnade, tog handlingen vid igen. I Baku
härskade under några veckor mitt under generalstrejken socialdemokratin oinskränkt, och de
egenartade decemberhändelserna i Kaukasus skulle ha väckt ett oerhört uppseende om de inte
snabbt uppslukats av den stigande revolutionsvåg, som de själva piskat upp. De fantastiska
men oklara nyheterna om generalstrejken i Baku hade ännu inte nått ut till tsarrikets alla hörn,
då masstrejken i Petersburg bröt ut i januari 1905.

Också här var anledningen som bekant en bagatell. Två arbetare från Putilovverken av-
skedades på grund av sitt medlemskap i den lagliga Subatovföreningen. Åtgärden gav den 16
januari upphov till en solidaritetsstrejk, som omfattade samtliga 12.000 arbetare vid dessa
verk. Socialdemokraterna började med anledning av strejken en livlig agitation för utvidgning
av kraven och framställde krav på åttatimmarsdag, organisationsfrihet, yttrande- och
pressfrihet etc. Upprorsstämningen bland Putilovarbetarna spred sig snabbt till det övriga
proletariatet, och inom några dagar var 140.000 arbetare i strejk. Gemensamma rådslag och
stormiga diskussioner ledde till utarbetandet av den proletära chartan om borgerliga fri- och
rättigheter, med åttatimmarsdagen som första punkt. Med denna drog den 22 januari 200.000
arbetare ledda av prästen Gapon till tsarens palats.¹⁶ Konflikten med anledning av de två
avskedade Putilovarbetarna hade på en vecka förvandlats till förspelet till den mäktigaste
revolutionen i nyare tid.

De händelser som sedan följde är kända: Petersburgs blodbad framkallade i januari och
februari väldiga masstrejker och generalstrejker i samtliga industricentra och städer i Ryss-
land, Polen, Litauen, de baltiska provinserna, Kaukasus och Sibirien, från norr till söder, från

väster till öster. Men vid närmare granskning framträder nu masstrejkerna under andra former än i den föregående perioden. Denna gång gick de socialdemokratiska organisationerna överallt i spetsen med sina upprop; överallt blev den revolutionära solidariteten med Petersburgs proletariat uttryckligen angiven som generalstrejkens orsak och mål; överallt pågick samtidigt demonstrationer, tal, strider med militären. Men inte heller nu var det fråga om en utarbetad plan eller en organiserad aktion, ty partierna förmådde med sina upprop knappt hålla jämna steg med massornas spontana resning; ledarna hann inte med att formulera parollerna till de framstormande arbetarmassorna. Till saken hör också, att de tidigare mass- och generalstrejkerna uppstod genom att olika lönestrider flöt samman, strider som i en situation av allmän revolutionär stämning och under intrycket av den socialdemokratiska agitationen snabbt blev till politiska manifestationer. Den ekonomiska faktorn och den fackliga splittringen var utgångspunkten, den samlade klassaktionen och den politiska ledningen slutresultatet. Nu är rörelsen den omvända. Generalstrejkerna i januari och februari bröt från början ut som enhetliga revolutionära aktioner under socialdemokratisk ledning; men aktionen upplöstes snart i ett oändligt antal lokala, partiella, ekonomiska strejker i olika landsdelar, städer, branscher och fabriker. Hela våren 1905 och in på högsommaren jäste hela det väldiga riket av de outtröttliga ekonomiska strider, som större delen av proletariatet förde med kapitalet, en kamp som uppifrån drog med sig alla småborgerliga och liberala yrken, butiksanställda, banktjänstemän, tekniker, skådespelare, konstnärer, och som trängde ned till tjänstefolk, lägre polistjänstemän, ja till och med delar av trasproletariatet, och som samtidigt från staden spred sig ut till landsbygden och även bankade på militärkasernernas järnportar.

Vad vi ser är således en våldsamt brokig bild av en allmän konfrontation mellan arbete och kapital, en bild som återspeglar den sociala sammansättningens hela mångfald och den varierande politiska medvetenheten bland alla skikten, geografiskt spridda över hela landet, och som löper längs hela skalan från den regelrätta fackliga kampen hos proletariatets erfarna elittrupp i storindustrin till formlösa protestutbrott från hopar av lantproletärer och till den första oklara rörelsen från en uppretad soldatgarnison – från den väluppfostrade, eleganta revolten i manschetter och stjärkrage på ett bankkontor till det förvirrade, skräckblandade kverulerandet i en oformlig församling av missnöjda polismän i ett nerrökt, halvmörkt och smutsigt vaktrum.

Enligt den teori, som förespråkar "ordentliga och väldisciplinerade" strider efter plan och schema, i synnerhet hyllad av dem som befinner sig på distans och alltid vet "hur det egentligen skulle ha gått till", var uppsplittringen av den stora politiska generalstrejksaktionen i januari 1905 i otaliga ekonomiska strider sannolikt "ett stort fel", som "lamslog" aktionen och förvandlade den till ett "bländverk". Också socialdemokraterna i Ryssland som deltar i revolutionen men utan att "göra" den och som först lär sig lagarna för revolutionen medan den utvecklas, bragtes till att börja med ur fattningen eftersom generalstrejkens första stormflod en tid tycktes flyta tillbaka utan resultat. Men historien, som begick detta "stora fel" uträttade därmed helt opåverkad av sina självutnämnda skolmästares argument ett lika nödvändigt som till sina konsekvenser oberäkneligt jättearbete för revolutionens sak.

Proletariatets plötsliga generaluppror i januari med Petersburgshändelserna som omedelbar impulsgivare var utifrån sett en politisk handling, en revolutionär krigsförklaring mot absolutismen. Men denna första allmänna och direkta klassaktion återverkade desto kraftigare inåt, genom att den för första gången, som en elektrisk stöt, väckte till liv klasskänslan och klassmedvetandet hos miljoner och åter miljoner. Och denna växande klasskänsla yttrade sig omedelbart på så sätt, att miljoner av proletärer kom till ett klart och genomträngande medvetande om de outhärdliga sociala och ekonomiska villkor, som de under årtionden hade levt under, i kapitalismens kedjor. Nu börjar man allmänt och spontant försöka skaka av sig kedjorna. Mångfalden av lidanden som det moderna proletariatet genomgått påminner det om

gamla ännu blödande sår. På ett ställe kämpar man för åttatimmarsdagen, på ett annat mot ackordarbetet, på ett ställe kastas en brutal förman ut i en säck på en kärra, på ett annat förs kampen mot det orättvisa straff- och bötesystemet, och överallt kamp för bättre löner; på en del platser förs också kamp för hemarbetets avskaffande. Efterblivna, degraderade yrkesgrupper i storstäderna, och små provinsstäder som alltid sovit i idyllisk ro, lantbyn med sitt arv från livegenskapen – alla besinnar sig plötsligt på sina rättigheter, väckta av januari-upproret, och söker nu feberaktigt inhämta det förlorade. Den ekonomiska kampen innebar således i verkligheten inte någon upplösning eller uppsplittring av aktionen utan bara en frontförändring, en plötslig och naturlig förvandling av den allmänna kampen mot absolutismen till en generaluppgrörelse med kapitalet, en kamp som i enlighet med sin karaktär antog *formen* av enskilda, lokala lönestrider. Det var inte den politiska klassaktionen som i januari bröts upp genom generalstrejkens sönderfall i ekonomiska strejker, utan tvärtom; sedan den politiska aktionen tömts på innehåll i förhållande till den givna situationen och revolutionens uppnådda nivå, upplöstes den eller slog snarare om i en ekonomisk aktion.

Realistiskt sett: vad mer kunde generalstrejken i januari uppnå? Bara den fullständiga tanklösheten kunde vänta sig absolutismens omedelbara tillintetgörande genom en enda långvarig generalstrejk efter det anarkistiska schemat. Absolutismen måste i Ryssland störtas av proletariatet. Men proletariatet behöver för detta syfte en utvecklad politisk skolning, ett utvecklat klassmedvetande och en stark organisering. Det kan inte tillägna sig allt detta genom broschyrer och flygblad utan bara genom den levande politiska skolan, genom kamp och i kamp, under revolutionens fortsatta förlopp. Därtill kommer, att absolutismen inte kan störtas när som helst, och under förutsättning att man mobiliserar tillräckligt med ”energi” och ”uthållighet”. Absolutismens undergång är bara det yttre tecknet på det ryska samhällets inre sociala och klassmässiga utveckling. Innan absolutismen kan störtas måste det framtida borgerliga Ryssland utformas i dess inre, i enlighet med sin aktuella klassindelning. Det innebär en avgränsning mellan olika sociala skikt och intressen, och bildandet av proletära, revolutionära partier men också av liberala, radikala, småborgerliga, konservativa och reaktionära partier; det kräver också självförståelse och klassmedvetande inte bara bland folkets breda skikt men också hos de borgerliga skikten. Men inte heller borgerligheten förmår bilda sig och komma till mognad på annat sätt än genom kamp, i själva revolutionsprocessen, och genom händelsernas levande skola, i sammanstötningar med proletariatet såväl som genom inbördes strider, i ständig, ömsesidig konfrontation. Proletariatets speciella, ledande roll, dess agerande som klass, hämmar och försvårar å ena sidan borgerlighetens klass-skiktning och utveckling mot ett moget klassmedvetande liksom dess agerande i kampen mot absolutismen, å andra sidan påskyndas utvecklingen våldsamt. Den revolutionära processens många sociala underströmmar korsar varandra, hämmar varandra, driver på revolutionens inre motsättningar, men sammantaget påskyndar och förstärker de bara dess våldsamma utbrott.

Ett skenbart så enkelt och naket, rent mekaniskt problem som absolutismens störtande förutsätter därför en ganska lång social process, ett fullständigt undergrävande av den samhälleliga grunden, så att det understa kommer upp och det översta vänds ner, och att den skenbara ”ordningen” förvandlas till kaos och det skenbart ”anarkiska” kaos till en ny ordning. Och i denna sociala omdaningsprocess av det gamla Ryssland var det inte bara den första generalstrejkens januariutbrott som spelade en avgörande roll, det gjorde i ännu högre grad de ekonomiska strejkernas stora vår- och sommarutbrott. Den bittra allmänna uppgrörelsen mellan lönearbete och kapital har i samma utsträckning bidragit till en avgränsning såväl mellan olika folkliga skikt som mellan de borgerliga, den har också hjälpt till att utveckla det revolutionära proletariatets klassmedvetande liksom det liberala och konservativa borgerskapets. Och på samma sätt som lönestriderna i städerna bidragit till bildandet av det starka

monarkistiska Industripartiet i Moskva, så har de våldsamma bondeupproren i Livland lett till en snabb likvidering av den berömda adel-agrara zemstvo-liberalismen.¹⁷

Men samtidigt har perioden med ekonomiska strider våren och sommaren 1905 genom den aktiva socialdemokratiska agitationen och ledningen gett städernas proletariat möjligheten att grundligt tillägna sig januariprologens lärdomar och göra klart för sig revolutionens kommande uppgifter. I samband härmed har vi ännu ett resultat av varaktig social karaktär: *en allmän höjning av proletariatets levnadsnivå*, både dess ekonomiska, sociala och intellektuella. Vårstrejkerna 1905 har varit segerrika nästan alltigenom. Som prov ur det enorma och ännu till större delen oöverskådliga faktamaterialet, anför vi här bara några data från ett par av de viktigaste strejkerna i Warszawa och som leddes av Polens och Litauens socialdemokrater. På de största fabriker inom *metallbranschen* i Warszawa, tillsammans 22 fabriker, uppnådde samtliga arbetare efter fyra, fem veckors strejk (från den 2,5 resp 26 januari) nio timmars arbetsdag, en löneförhöjning med 15 till 25 procent och uppfyllandet av olika mindre krav.¹⁸ På de största verkstäderna inom *träbranschen* i Warszawa, sammanlagt tio verkstäder, erövrade de strejkande redan den 23 februari en 9-timmars arbetsdag; de nöjde sig emellertid inte med detta utan höll fast vid kravet på 8-timmars arbetsdag, vilket de uppnådde efter ytterligare en vecka samtidigt med en löneförhöjning. Samtliga inom *murarbranschen* gick i strejk den 27 februari och krävde i överensstämmelse med socialdemokratins paroll 8-timmars arbetsdag, och uppnådde den 11 mars 9-timmars arbetsdag, löneförhöjning för alla kategorier, regelmässig löneutbetalning varje vecka etc., etc. *Målarna, vagnmakarna, sadelmakarna och smederna* tillkämpade sig gemensamt åttatimmarsdagen utan löneminskning. *Telefonverkstäderna* strejkade i tio dagar och uppnådde en åttatimmarsdag och en löneförhöjning på 10 till 15 procent. Det stora *linneväveriet* Hielle & Dietrich med 10.000 arbetare erövrade efter nio veckors strejk en förkortning av arbetstiden med en timma och en löneförbättring på 5 till 10 procent. Och samma resultat med oändliga variationer återfinns vi i alla andra branscher i Warszawa, i Lodz, i Sosnowiec.

I det egentliga Ryssland blev *åttatimmarsdagen* erövrade: i december 1904 av några grupper oljearbetare i Baku, i maj 1905 av sockerarbetarna i Kievregionen, i januari 1905 på samtliga boktryckerier i staden Samara (där man samtidigt drev igenom en höjning av ackordlönerna och avskaffande av bötessystemet), i februari på fabriken för krigsmedicinska instrument, på ett möbelsnickeri och på patronfabriken i Petersburg; vidare infördes åtta timmars skift i gruvorna i Vladivostok, i mars på en statlig mekanisk verkstad, i april för smederna i staden Bobruisk, i maj för de spårvägsanställda i Tiflis, i maj infördes också 8,5 timmars arbetsdag vid Morosovs väldiga bomullsväven (samtidigt som nattarbetet avskaffades och lönen höjdes med 8 procent). I juni genomfördes åttatimmarsdagen vid några oljekvarnar i Petersburg och Moskva, i juli infördes 8,5 timmars arbetsdag för smederna i Petersburgs hamn, och i november på samtliga privata tryckerier i staden Orel (samtidigt som timlönen höjdes med 20 procent och ackordlönen med 100 procent, dessutom bildades ett förlikningsorgan med lika representanter för båda sidor).

Niotimmars dagen genomfördes i samtliga järnvägsverkstäder (i februari), vid många statliga militär- och marinverkstäder, i flertalet fabriker i staden Berdjansk, på samtliga tryckerier i staden Poltava liksom i staden Minsk; 9,5-timmarsdagen på skeppsvarvet, den mekaniska verkstaden och gjuteriet i staden Nikolajev, och efter en allmän servitörsstrejk infördes samma arbetstid också på många av Warszawas restauranger och kaféer (samtidigt med en löneförhöjning på upptill 40 procent och införandet av två veckors årlig semester).

Tiotimmarsdagen genomfördes på nästan samtliga fabriker i städerna Lodz, Sosnowiec, Riga, Kovno, Reval, Dorpat, Minsk, Charkov, vidare för bagarna i Odessa, i hantverksindustrierna i Kisjinev, på några hattfabriker i Petersburg, på tändsticksfabrikerna i Kovno (samtidigt en

löneförhöjning med 10 procent), vid samtliga statliga marinverkstäder och för samtliga hamnarbetare.

Löneförhöjningarna är genomgående av mindre omfattning än arbetstidsförkortningarna, men ändå betydande; så t.ex. fastställdes av Warszawas fabriksförvaltning i mitten av mars 1905 en allmän löneförhöjning med 15 procent; i textilindustrins centrum, Ivanovo Vossnessensk, uppnåddes löneförbättringar med 7 till 15 procent; i Kovno erhöll 73 procent av det totala antalet arbetare löneförhöjningar. En fast *minimilön* infördes på en del bagerier i Odessa, vid Neva-skeppsvarvet i Petersburg etc.

Visserligen togs eftergifterna i många fall tillbaka undan för undan. Men det ger bara anledning till förnyade och än mer förbittrade strider efter revansch, och på så sätt blir strejkperioden våren 1905 ett förspel till en oändlig rad av ekonomiska strider, som kontinuerligt breder ut sig och går i varandra, och som fortsätter än idag. Under perioderna av skenbar stiltje för revolutionen, då telegrammen inte förde med sig några sensationer från den ryska stridsarenan till den övriga världen och då den västeuropeiske läsaren besviken lägger ifrån sig sin morgontidning, med kommentaren att i Ryssland "händer ingenting", så fortsätter i verkligheten revolutionens stora mullvadsarbete i rikets djup, oavbrutet dag för dag, timma för timma. I en oupphörlig, intensiv ekonomisk kamp med snabbverkande, kortsiktiga medel genomförs övergången från den primitiva ackumulationens och den patriarkaliska rovdraftens kapitalism till ett högmodernt, civiliserat stadium av kapitalism. I dag har den faktiska arbetstiden i den ryska industrin lämnat efter sig, inte bara den ryska fabrikslagstiftningen, d.v.s. den lagstadgade arbetsdagen om 11,5 timmar, men till och med de faktiska förhållandena i Tyskland. Inom flertalet grenar av den ryska storindustrin råder idag tiotimmarsdag, något som sociallagstiftningen i Tyskland framställer som ett ouppnåeligt mål. Och inte nog med detta, den efterlängtrade "industriella konstitutionalism" som man svärmar för i Tyskland och för vars skull anhängarna av den opportunistiska taktiken håller den friska luften långt borta från den enda saliggörande parlamentarismens stillastående vatten, den framföds i Ryssland mitt under revolutionsvågen, av revolutionen, tillsammans med den politiska "konstitutionalismen"! Det har inte bara inträtt en allmän höjning av arbetarnas levnadsstandard, för att inte tala om den kulturella nivån. Men i revolutionen finns det inte någon möjlighet för den materiella levnadsstandard som ett varaktigt skede av välbefinnande. Full av motsägelser och motsättningar för den med sig både överraskande ekonomiska segrar och de mest brutala hämndaktioner från kapitalets sida: idag åttatimmarsdagen, i morgon masslockout och svält för hundratusentals människor. Det mest värdefulla, eftersom det överlever revolutionens ebb och flod, är dess *andliga resultat*: proletariats språngvisa intellektuella och kulturella växande, som utgör den enda säkra garantin för dess fortsatta ekonomiska och politiska kamp. Men inte bara det. Också förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare kastas om; sedan generalstrejken i januari och de följande strejkerna under 1905 är principen om det kapitalistiska "husbondeväldet" de facto avskaffad. Vid de största fabrikena i alla de viktigaste industricentra bildas helt spontant arbetarkommittéer, som ensamma förhandlar med arbetsgivaren och som beslutar i alla konflikter. Och slutligen ännu en sak: de skenbart kaotiska strejkerna och de "desorganiserade" revolutionära aktionerna efter januaris generalstrejk bildar utgångspunkten för ett febrilt *organisationsarbete*. Och i fjärran pekar historiens musa skrattande lång näsa åt de byråkratiska schablonmänniskor, som strängt vakar över den tyska fackföreningslyckan. De vältrimmade organisationer som på förhand skall förskansas som en ointaglig fästning och utgöra den nödvändiga förutsättningen för en eventuell tysk masstrejk, dessa organisationer föds i Ryssland tvärtom ur masstrejken! Medan det som de tyska fackföreningarnas väktare mest av allt fruktar är att organisationerna i en revolutionär storm skall krossas som dyrbart porslin, visar oss den ryska revolutionen den helt

omvända bilden: ur virvelstormen, ur masstrejkens och gatustridernas eld och glöd stiger fackföreningarna fram som Venus ur havets skum: friska, unga, starka och levnadsglada.

Här bara ännu ett litet exempel, som emellertid är typiskt för hela riket. På de ryska fackföreningarnas andra konferens i Petersburg i slutet av februari 1906, yttrade Petersburgs fackföreningsrepresentant följande i sin redogörelse för de fackliga organisationernas utveckling i tsarens huvudstad:

Den 22 januari 1905, då Gapons förening sköljdes bort, innebar en vändpunkt. Arbetarmassorna har genom händelserna insett betydelsen av att organisera sig och att det bara är de själva som kan skapa dessa organisationer. – I omedelbar förbindelse med januarirörelsen uppstår i Petersburg den första fackföreningen, nämligen boktryckarnas. En kommitté utarbetade stadgarna och den 19 juni började föreningen att fungera. Ungefär samtidigt tillkom kontoristernas och bokhållarnas fackförening. Vid sidan av dessa organisationer som existerar nästan helt öppet (legalt) uppstod mellan januari och oktober 1905 halvt illegala och legala fackföreningar. Till de första hör t.ex. apoteksbiträdenas och de butiksanställdas. Bland de illegala fackföreningarna kan urmakarnas förening framhävas; deras första hemliga möte ägde rum den 24 april. Alla försök att sammankalla till ett öppet möte strandade på det hårdnackade motståndet från såväl polis som arbetsgivare, vid detta tillfälle hantverkskammaren. Men motgångarna hindrade inte föreningens fortsatta existens. Den höll hemliga medlemsmöten den 9 juni och den 14 augusti, dessutom höll den fackliga ledningen möten. Skräddarnas och sömmerskornas fackförening bildades våren 1905 i en skog, varvid 70 personer deltog. Sedan frågan om själva grundandet dryftats valdes en kommitté att utarbeta stadgarna. Kommitténs samtliga försök att få fackföreningen legaliserad misslyckades. Verksamheten begränsades till agitation och medlemsvärvning på de enskilda verkstäderna. Ett liknande öde gick skomakarnas förening till mötes. Över 100 skomakare var närvarande, och ett anförande hölls om fackföreningarnas betydelse, deras historia i Västeuropa och deras uppgifter i Ryssland. Därefter beslöts om grundande av en fackförening; 12 personer valdes till kommittén för att utarbeta stadgar och kalla till generalförsamling. Stadgarna utarbetades, men ännu har man inte lyckats trycka upp dem eller kalla till generalförsamling.

Det var den första svåra början. Så kom oktoberdagarna, och den andra stora generalstrejken, tsarmanifestet av den 30 oktober, och den korta ”författningsperioden”.¹⁹ Arbetarna kastade sig med brinnande iver ut i den politiska friheten för att utnyttja den till organisationsarbete. Utöver de dagliga politiska mötena, debatterna och föreningsbildningar, börjar man bygga upp fackföreningarna. I oktober och november bildas i Petersburg *fjrtio* nya fackföreningar. Och snart grundas en ”centralbyrå”, d.v.s. en fackföreningskartell, flera olika fackföreningsblad utkommer, och från och med november dessutom ett centralt organ, ”Fackföreningen”. Det som här berättats om Petersburg gäller i stort sett också för Moskva och Odessa, Kiev och Nikolajev, Saratov och Voronezj, Samara och Nizjnij Novgorod, för alla större städer i Ryssland och i än högre grad för Polen. Fackföreningarna i de olika städerna kontakter varandra och konferenser äger rum. Slutet på ”författningsperioden” och omslaget till reaktion i december 1905 sätter för en tid också stopp för fackföreningarnas öppna och breda aktivitet, men släcker inte deras livslåga. De fortsätter att verka i hemlighet och driver samtidigt helt öppet lönestrider. Det utvecklas ett egenartat tillstånd av omväxlande legalitet och illegalitet för fackföreningarna, vilket motsvarar den motsägelsefulla revolutionära situationen. Men mitt under kampen fortsätter organisationsarbetet med stor grundlighet och till och med pedanteri. Så t.ex. förses Polens och Litauens socialdemokratiska fackföreningar, som på den senaste partidagen (i juni 1906) representerades med 5 delegater för 10.000 betalande medlemmar, med ordentliga stadgar, tryckta medlemsböcker, klistermärken etc.²⁰ Och samma bagare, skomakare, metallarbetare och boktryckare från Warszawa och Lodz som stod på barrikaderna i juni 1905 och i december 1905 bara väntade på en paroll från Petersburg om gatukamp, finner nu mellan två masstrejker, mellan fängelse och lockout, under belägringstillståndet den tid och det allvar som behövs för att ingående och uppmärksamt diskutera fackföreningarnas stadgar. Dessa gårdagens och morgondagens barrikadkämpar har mer än en

gång på möten obarmhärtigt kritiserat sina ledare och hotat med utträde ur partiet, eftersom de olycksaliga små medlemsböckerna inte kunde tryckas tillräckligt snabbt – på hemliga tryckerier under ständig hetsjakt från polisens sida. Denna iver och detta allvar varar än idag. Under de första två veckorna i juli 1906 bildas t.ex. i Jekaterinoslav 15 nya föreningar; i Kostroma bildas 6 fackföreningar, och flera i Kiev, Poltava, Smolensk, Tjerkassy, Proskurov – ja till och med i de minsta landsortsstäderna. Vid mötet i Moskvas fackföreningskartell den 4 juni i år (1906) beslöt man efter att ha hört de enskilda fackdelegaternas redogörelser, ”att fackföreningarna skall disciplinera sina medlemmar och hålla dem borta från gatukravaller, eftersom tidpunkten för masstrejk anses olämplig. Vad beträffar möjliga provokationer från regeringens sida, skall de sörja för att massorna inte strömmar ut på gatan. Slutligen beslöt kartellen, att under den period en fackförening leder en strejk, så skall de andra avhålla sig från lönestrider”. De flesta ekonomiska strider leds nu av fackföreningarna.

I ett oupphörligt växelspel mellan politisk agitation och yttre händelser har den pågående revolutionen flammat upp i enstaka explosioner eller i stora proletära enhetsaktioner. Bakgrunden är den stora ekonomiska kamp som med sin utgångspunkt i januari's generalstrejk alltjämt pågår. Mot denna bakgrund har följande strider blossat upp: I *Warszawa* formas 1 maj till en enastående, total generalstrejk med en helt fredlig demonstration som slutar i en blodig sammanstötning mellan den försvarslösa massan och soldaterna. En massutflykt i Lodz i juni, som skingras av soldaterna, och resulterar i en demonstration med 10.000 arbetare vid begravningen av offren för soldaternas framfart leder till förnyade sammanstötningar med militären och slutligen till generalstrejk, som den 23, 24 och 25 juni övergår i barrikadstrider, de första som drabbat tsarriket. En mindre episod ombord på pansarkryssaren ”Potemkin”, också i juni, leder till den första stora matrosrevolten i Svartahavsflottan, vilket framkallar väldiga masstrejker i *Odessa* och *Nikolajev*. Som ytterligare ekon följer masstrejkerna och matrosupproren i *Kronstadt*, *Libau*, *Vladivostok*.

I oktober inträffar det storslagna experimentet i Petersburg med införandet av åttatimmarsdagen. Arbetardelegaternas råd beslutar att genomföra åttatimmarsdagen på revolutionär väg. Det vill säga: på en bestämd dag förklarar samtliga arbetare i Petersburg för sina arbetsgivare att de inte vill arbeta längre än åtta timmar om dagen och lämnar vid överenskommen tidpunkt arbetsplatserna. Idén ger upphov till en livlig agitation och tas emot med entusiasm av proletariatet; och den genomförs utan att man skyr några offer. För textilarbetarna t.ex., som tidigare arbetat i elva timmar och på ackord, innebär åttatimmarsdagen en väldig löneminskning som de likväl beredvilligt accepterade. *Inom en vecka gäller åttatimmarsdagen i Petersburgs samtliga fabriker och verkstäder*, och arbetarnas glädje känner inga gränser. Men arbetsgivarna, som först blev tagna på sängen, rustar sig nu till försvar: överallt hotas med stängning av fabriker. En del arbetare inlåter sig på förhandlingar och uppnår på den ena platsen tiotimmarsdag, på andra platser niotimmarsdag. Men Petersburgsproletariatets elit, arbetarna vid de stora statliga metallverken, förblir orubbliga, varpå följer en lockout som för en månad sätter mellan 45.000 och 50.000 man på gatan. Åttatimmarsrörelsen kommer således att påverka den stora masstrejken i december, som lockouten i hög grad bromsat upp.

Men under tiden följer i oktober, som svar på Bulygins dumaprojekt²¹, den andra stora masstrejken som omfattar hela tsarriket, då järnvägsarbetarna gav signalen. Denna andra revolutionära huvudaktion från proletariatets sida har redan en väsentligt annorlunda karaktär än den första i januari. Det politiska medvetandet spelar redan en mycket större roll. Visserligen var den omedelbara anledningen till masstrejkens utbrott av underordnad och skenbart tillfällig karaktär: järnvägsarbetarnas konflikt med förvaltningen om pensionskassan. Industriproletariatets allmänna resning som sedan följde bars däremot upp av en klar politisk linje. Förspelet till januaristrejken utgjordes av en procession till tsaren med bön om politisk frihet, medan oktoberstrejkens paroll löd: Ner med tsarismens konstitutionella fars! Och tack vare

generalstrejkens omedelbara framgång, tsarmanifestet av den 30 oktober, faller rörelsen inte tillbaka, som i januari, för att återuppta de ekonomiska striderna, men vänder sig utåt för att ivrigt ta i bruk den nyss erövrade politiska friheten. Demonstrationer, möten, en ung press, offentliga diskussioner och en blodig massaker som slutet på visan, därefter nya masstrejker och demonstrationer – det är den stormiga bilden av november- och decemberdagarna. I november anordnas på initiativ av socialdemokraterna den första masstrejken i Petersburg som en protestyttring mot blodsutgjutelsen och införandet av belägringstillstånd i Livland och Polen. Upprorsstämningen efter den kortvariga författningsdrömmen och det grymma uppvaknandet bryter slutligen i december ut i den tredje allmänna masstrejken som drar fram över hela tsarriket. Än en gång skiljer sig strejkens förlopp och utgår från de tidigare tillfällena. Den politiska aktionen slår inte längre om i en ekonomisk aktion som i januari, men den vinner heller inte någon snabb seger som i oktober. Den tsaristiska kamarillans experiment med den politiska friheten återupprepas inte, och den revolutionära aktionen konfronteras därmed för första gången i hela sin vidd med absolutismens hårda mur av materiellt våld.²² Händelseförloppets logiska utveckling medför denna gång att masstrejken övergår i öppet uppror, i väpnade barrikad- och gatustrider i Moskva. Som höjdpunkten på den politiska aktionens och masstrejkrörelsens uppåtstigande kurva avslutar decemberdagarna i Moskva revolutionens första arbetsrika år.

Moskvahändelserna visar samtidigt i mindre skala den logiska utvecklingen och framtiden för den revolutionära rörelsen i stort: dess oundvikliga övergång i en allmän och öppen resning, som å andra sidan bara kan komma till stånd tack vare lärdomarna från en rad förberedande, partiella uppror, som också för ögonblicket slutar i partiella, yttre ”nederlag” och som, betraktade var för sig, måste förefalla ”alltför tidiga”.

År 1906 infaller valen till duman och dumaepisoden. Proletariatet bojkottar utifrån sin osvikliga revolutionära instinkt och klara lägesbedömning hela den tsaristiska konstitutionella farsen, och liberalismen återinträder för några månader i rampljuset på den politiska scenen. Situationen från år 1904 tycks återkomma. En period av talande träder i stället för en period av handling, och proletariatet hamnar för en tid i skymundan, men bara för att desto ivrigare ägna sig åt den fackliga kampen och organisationsbyggandet. Masstrejkerna tystnar, medan knattrande raketer från den liberala retoriken avfyras dagarna i ända. Slutligen rasslar järnridån plötsligt ner, skådespelarna jagas åt var sitt håll och av de liberala raketerna återstår bara röken och oset. Ett försök från de ryska socialdemokraternas centralkommitté att utlysa en fjärde masstrejk över hela Ryssland, som en demonstration för duman och återgång till perioden med libera tal, faller platt till marken. Den politiska masstrejkens roll som isolerat fenomen är slutspelad, och masstrejkens övergång i en allmän folkresning och gatukamp är alltjämt för tidig. Den liberala episoden är förbi, och den proletära har ännu inte börjat. Scenen förblir tills vidare tom.

IV

Vi har i det föregående försökt att skissera masstrejkens historia i Ryssland i korta drag. Redan en flyktig blick på denna historia visar oss en bild helt olik den bild av masstrejken man vanligen gör sig i diskussionen i Tyskland. I stället för det stela och ihåliga schemat för en fantasilös politisk ”aktion”, beslutad och omsorgsfullt planerad av de högsta instanserna, ser vi ett stycke levande liv av kött och blod, som med tusen ådror är förbundet med revolutionen och allt som hör till den.

Masstrejken, som den framträder i den ryska revolutionen, är en sådan föränderlig företeelse, att den återspeglar alla faser av den politiska och ekonomiska kampen, och alla de olika stadierna i revolutionen. Masstrejkens effektivitet, dess verkningskraft, betingelserna för dess uppkomst förändras hela tiden. Den öppnar plötsligt nya, vida perspektiv för revolutionen, där

den tycktes befinna sig i en återvändsgränd, och den sviker där man säkert räknade med den. Stundtals väller den fram som en bred havsvåg över hela riket, stundtals delar den sig i ett väldigt nät av mindre strömmar; i ena ögonblicket porlar den fram ur underjorden som en frisk källa, i nästa ögonblick sipprar den ut i jorden och försvinner helt. Politiska och ekonomiska strejker, masstrejker och partiella strejker, demonstrationsstrejker och kampstrejker, generalstrejker i enskilda branscher eller städer, lugna lönestrider och gatustrider, barrikadstrider – allt går i vartannat eller löper parallellt, korsar varandra, flyter samman; det är ett hav av föränderliga fenomen, i evig rörelse. Och rörelselagen för dessa fenomen är klar: den ligger inte i själva masstrejken, inte i dess tekniska säregenheter, men i revolutionens politiska och sociala styrkeförhållanden. Masstrejken utgör bara den revolutionära kampens form, och varje förskjutning i förhållandet mellan de stridande krafterna, i partiernas utveckling och klassdelningen, i kontrarevolutionens position, alltsammans inverkar på tusen osynliga och knappt kontrollerbara sätt på strejkaktionen, som nästan utan avbrott pågår hela tiden. Den förändras bara till sin form och utsträckning, till sin verkan. Den är revolutionens levande pulsslåg och samtidigt dess starkaste drivhjul. Med andra ord: masstrejken som den framträder i den ryska revolutionen, är inte ett listigt uttänkt medel för att stärka den proletära kampen, den är tvärtom *den proletära massans rörelseform, den proletära kampens manifestation under revolutionen.*

Detta ger oss möjlighet att formulera några allmänna synpunkter på masstrejkens problem.

1. Det är fullständigt felaktigt att tänka sig masstrejken som en akt, en engångshandling. Masstrejken är snarare beteckningen, det samlade begreppet för en årslång, kanske årtionden lång, period av klasskamp. Av de otaliga olika masstrejker som har ägt rum i Ryssland under de sista fyra åren, passar schemat för masstrejken som en rent politisk, kortvarig engångsföreteelse, utlyst och avslutad enligt en bestämd plan, bara in i ett fall, dessutom av underordnad betydelse, nämligen den rena demonstrationsstrejken. Under hela femårsperioden ser vi i Ryssland bara några få demonstrationsstrejker, vilka dessutom brukar begränsa sig till enstaka städer. Vi har t.ex. den årliga generalstrejken den 1 maj i Warszawa och Lodz – i det egentliga Ryssland har 1 Maj än så länge inte firats i någon nämnvärd utsträckning genom arbetsnedläggelse; vidare masstrejken i Warszawa den 11 september 1905 till minnet av den avrättade Marcin Kasprzak, protestmanifestationen i november 1905 i Petersburg mot belägringen av Polen och Livland, och strejken den 22 januari 1906 i Warszawa, Lodz, Czestochowa, i stenkolsområdet kring Dabrowa, delvis i några ryska städer till minne av blodbadet i Petersburg; därpå följde i juli 1906 en generalstrejk i Tiflis, en sympatiåtgärd för de soldater som dömts av krigsrätten för deltagande i militärrevolten, och slutligen en generalstrejk i september samma år under förhandlingarna i krigsrätten i Reval. Alla de andra stora och partiella mass- och generalstrejkerna var inte demonstrationsstrejker men kampstrejker, och som sådana uppstod de för det mesta spontant, och varje gång av lokala, tillfälliga anledningar, utan plan och bestämt mål; de växte med elementär kraft ut till stora rörelser och bildade inte heller något ”ordnat återtag” utan övergick antingen i ekonomisk kamp eller i gatustrider, ibland föll de samman av sig själva.

I denna allmänna bild spelar de rent politiska demonstrationsstrejkerna en helt underordnad roll – de bildar enstaka små punkter mitt i de stora ytorna. Om man betraktar det hela tidsmässigt kan man urskilja följande drag: demonstrationsstrejkerna, som till skillnad från kampstrejkerna uppvisar den högsta grad av partidisciplin, medvetet ledarskap och politiskt tänkande, och således enligt schemat framstår som den högsta och mognaste formen för masstrejk, spelar i verkligheten den största rollen i *början* av rörelsen. Således var t.ex. den totala arbetsnedläggelsen 1 maj 1905 i Warszawa, det första exemplet på ett beundransvärt genomfört beslut från socialdemokratins sida, en händelse av stor räckvidd för den proletära rörelsen i Polen. På samma sätt har sympatistrejken i Petersburg i november samma år gjort

ett starkt intryck som det första exemplet på en medveten och planerad massaktion i Ryssland. Hamburgkamraternas test av masstrejken den 17 januari 1906 kommer likaså att spela en framträdande roll i de kommande tyska masstrejkernas historia som det första riktiga försöket med det omdiskuterade vapnet, och samtidigt ett försök som med överväldigande kraft vittnade om Hamburgarbetarnas kampstämning och kamplust.²³ Och lika säkert kommer perioden med masstrejker i Tyskland, när den på allvar sätter in, spontant leda till en allmän arbetsnedläggelse den 1 maj. Det borde som en helt naturlig sak tillkomma majfirandet att bli den första stora demonstrationen i masskampens tecken. I den meningen har ”det halta öket” som 1:a maj-firandet kallades på fackföreningskongressen i Köln i maj 1905, alltså en viktig roll att spela i den proletära klasskampen i Tyskland. Men med utvecklingen av de allvarliga revolutionära striderna förlorar sådana demonstrationer snabbt i betydelse. Samma faktorer som objektivt möjliggör demonstrationsstrejkernas iscensättande efter en bestämd plan och enligt partiets paroller, nämligen det politiska medvetandets tillväxt och proletariats skolning, gör denna form för masstrejk omöjlig; i dagens läge vill det ryska proletariatet och i synnerhet massornas mest dugliga förtrupp, inte veta av några demonstrationsstrejker. Arbetarna förstår sig inte längre på skämt, men är uteslutande inriktade på den allvarliga kampen med alla dess konsekvenser. Och om inslaget av demonstration alltså spelade en stor roll under den första stora masstrejken i januari 1905, visserligen inte avsiktligt utan snarare i instinktiv, spontan form, så misslyckades å andra sidan försöket från den ryska socialdemokratiska centralkommitténs sida att i augusti utlysa en masstrejk för den upplösta duman, bland annat på grund av det skolade proletariatets bestämda avvisande av halvhjärtade demonstrationer och rena demonstrationer.

2. Men om vi i stället för att rikta blicken mot den underordnade demonstrationsstrejken vänder den mot kampstrejken, som den i Ryssland idag framträder som den egentliga bäraren av den proletära aktionen, så framgår det att man inte kan skilja den ekonomiska faktorn från den politiska i denna kampform. Också här avviker verkligheten i stor utsträckning från schemat och den pedantiska föreställningen om den rent politiska masstrejken som det mest mogna och logiskt sett högsta stadiet, avlett från den fackliga generalstrejken; och att de samtidigt kan klart skiljas från varandra. Detta vederläggs nu grundligt av erfarenheterna från den ryska revolutionen. Det kommer historiskt till uttryck inte bara genom att masstrejkerna, alltifrån den första stora lönekampen bland Petersburgs textilarbetare 1896-97 till den senaste stora masstrejken i december 1905, helt omärkligt förvandlades från ekonomiska till politiska så att det nästan är omöjligt att dra gränsen mellan de båda. Också varje enskild stor masstrejk upprepar de ryska masstrejkernas historia i smått och tar sin början med en rent ekonomisk eller åtminstone delvis facklig konflikt, för att genomlöpa hela utvecklingen fram till den politiska manifestationen. Mängden av masstrejker i Sydryssland 1902 och 1903 uppstod, som vi har sett, i Baku på grund av en konflikt om ingreppen mot de arbetslösa, i Rostov på grund av löneskillnaderna i järnvägsverkstäderna, i Tiflis till följd av de butiksanställdas kamp för kortare arbetstid, i Odessa på grund av lönekampen i en enda liten fabrik. Masstrejken i januari 1905 utvecklas ur den interna konflikten på Putilovverken, oktoberstrejken ur järnvägsarbetarnas kamp för pensionskassan, decemberstrejken slutligen framspringer ur post- och telegrafanställdas kamp för rätten att organisera sig. Rörelsens framsteg, betraktad i sin helhet, yttrar sig inte i att det ekonomiska begynnelsestadiet faller bort, men snarare genom snabbheten i den stegvisa utvecklingen fram mot den politiska manifestationen och genom radikaliteten i det mål masstrejken rör sig mot.

Men rörelsen som helhet går inte bara från den ekonomiska till den politiska kampen utan också omvänt. Varje enskild stor politisk massaktion övergår också, efter att ha nått sin politiska kulmen, i ett helt virrvarr av ekonomiska strejker. Och det gäller inte bara för varje enskild stor masstrejk men för revolutionen som helhet. Med den politiska kampens utvidg-

ning, dess avklarnande och intensifiering, inträffar också att den ekonomiska kampen sprider sig, organiseras och intensifieras i takt med den politiska. En fullständig växelverkan består mellan de båda.

Varje nytt angrepp och varje ny seger i den politiska kampen förvandlas till en mäktig framstöt för den ekonomiska kampen, genom att dess yttre möjligheter breddas samtidigt med att arbetarnas situation förbättras och deras inre drivkraft och kamplust ökar. Överallt där den politiska aktionens brusande våg vället fram kvarstår en fruktbar jordmån ur vilken tusentals nya skott till den ekonomiska kampen skjuter upp. Och omvänt. Det permanenta ekonomiska krigstillståndet mellan arbetare och kapital håller kampviljan vaken i alla politiska pauser, den utgör, kan man säga, den proletära klasstyrkans ständigt friska reservoar, varifrån den politiska kampen ständigt på nytt kan hämta sin näring, och samtidigt leder proletariatets outtröttliga ekonomiska tryck i varje ögonblick till lokala, tillspetsade konflikter, som oförutsett kan få de politiska konflikterna att explodera i stor skala.

Kort sagt: den ekonomiska kampen driver den politiska kampen från den ena knutpunkten till den andra, och den politiska kampen utgör den periodiska befruktningen av jordmånen till den ekonomiska kampen. Orsak och verkan byter här plats i varje ögonblick, och således är den politiska och ekonomiska faktorn i en period av massstrejker inte något åtskilt, ännu mindre utesluter de varandra, som det pedantiska schemat vill ha det till – snarare är de två sammanflätade sidor av den proletära klasskampen i Ryssland. Och *enheten mellan dem* är just massstrejken. När den utpekulerade teorin avskiljer en konstlad sektion från massstrejken för att etablera den ”rena politiska massstrejken”, så framstår vid denna dissektion, som vid varje annan, företeelsen inte som ett levande fenomen, men som ett dött.

3. Slutligen visar oss händelserna i Ryssland att massstrejken är oskiljaktig från revolutionen. Den ryska massstrejkens historia är historien om den ryska revolutionen. Vidare förhåller det sig så, att när företrädarna för vår tyska opportunist hör talas om ”revolution”, så tänker de omedelbart på blodsutgjutelse, gatustrider, på krut och kulor, och den logiska slutsatsen av detta är: massstrejken leder oundvikligen till revolution, *ergo* initierar vi inte någon sådan. I verkligheten slutar nästan varje massstrejk i Ryssland i en konfrontation med den tsaristiska ordningens beväpnade vakter; i det avseendet liknar de så kallade politiska strejkerna de större ekonomiska striderna. Men revolution är något annat och mera än blodsutgjutelser. Till skillnad från den polisiära uppfattningen, som uteslutande betraktar revolutionen från gaturorligheternas och kravallernas synpunkt, det vill säga med utgångspunkt i ”oordningen”, ser den vetenskapliga socialismen revolutionen framför allt som en djupgående inre omvälvning av de sociala klassförhållandena. Och enligt denna uppfattning består mellan revolution och massstrejk också ett helt annat förhållande än vad som kan konstateras utifrån den triviala iakttagelsen, att massstrejken i allmänhet slutar i blodsutgjutelser. Vi har i det föregående observerat den ryska massstrejkens inre mekanismer, som sammanhänger med den ständiga växelverkan mellan den politiska och ekonomiska kampen. Men just denna växelverkan är betingad av revolutionsperioden. Bara i den revolutionära periodens åskväderstämning kan nämligen varje mindre partiell konflikt mellan arbete och kapital utvecklas till en allmän explosion. I Tyskland äger årligen och dagligen de häftigaste och brutalaste sammanstötningar rum mellan arbetarna och företagarna, utan att kampen överskrider gränserna för de enskilda branscherna eller städerna, eller ens för fabriken ifråga. Trakasserier mot organiserade arbetare som i Petersburg, arbetslöshet som i Baku, lönekonflikter som i Odessa, kamp för rätten att organisera sig som i Moskva är aktuella företeelser också i Tyskland. Men inte ett enda av dessa fall övergår i en gemensam klassaktion. Och om de utvecklas till enskilda massstrejker, med en uppenbar politisk karaktär, så utlöser de likväl inte något allmänt oväder. De holländska järnvägsarbetarnas generalstrejk²⁴, som trots de varmaste sympatier förblödde på grund av landets fullständigt orörliga proletariat, ger det mest övertygande bevis för detta.

Och omvänt: bara under revolutionsperioden då den sociala grunden och klassamhällets murar undermineras och förskjuts kan en politisk klassaktion från proletariats sida på några timmar sätta hittills passiva arbetarskikt i rörelse, något som oundvikligt genast övergår i en stormig ekonomisk kamp. När en arbetare plötsligt väcks av den elektriska stöten från en politisk aktion, griper han i nästa ögonblick till det närmast till hands liggande: han protesterar mot sitt ekonomiska slavförhållande; den politiska kampens stormkast gör att han plötsligt med oanad intensitet upplever trycket och tyngden av sina ekonomiska bojor. Och medan den häftigaste politiska kamp i Tyskland, till exempel valkampen eller den parlamentariska striden om tulltariffer, knappast utövar något märkbart eller omedelbart inflytande på intensiteten i de aktuella lönestriderna, så resulterar varje politisk aktion från proletariats sida i Ryssland ögonblickligen i en utvidgning och fördjupning av den ekonomiska kampen.

Revolutionen skapar alltså på så sätt först de sociala betingelser som krävs för att den ekonomiska kampen omedelbart skall kunna övergå i en politisk kamp och den politiska i en ekonomisk kamp, som det kommer till uttryck i masstrejken. Och medan det vulgära schemat bara ser sammanhanget mellan masstrejk och revolution i de blodiga gatukonfrontationerna, som masstrejkerna slutar i, så avslöjar en djupare blick i de ryska händelserna ett helt *omvänt* sammanhang: i verkligheten är det inte masstrejken som skapar revolutionen, utan revolutionen som skapar masstrejken.

4. Det räcker att sammanfatta det som hittills är sagt, för att också få svar på frågan om det medvetna ledarskapet och initiativet vad gäller masstrejken. Eftersom masstrejken inte innebär en enstaka handling men utgör en hel klasskampperiod, som dessutom är identisk med en revolutionär period, så står det klart att masstrejken inte kan utropas utan vidare, inte ens om beslutet utgick från den högsta instansen i det starkaste socialdemokratiska partiet. Så länge det inte står i socialdemokraternas makt att initiera och avsluta revolutioner efter eget skön är inte ens den största entusiasm och otålighet hos de socialdemokratiska trupperna nog för att påbörja en verklig period av masstrejker – och skapa en levande, mäktig folkrörelse. På grundval av en partilednings beslutsamhet och de socialdemokratiska arbetarnas partidisciplin kan man visserligen arrangera enstaka, kortvariga demonstrationer, som t.ex. den svenska masstrejken, eller den senaste österrikiska, men också masstrejken i Hamburg 17 januari.²⁵ Emellertid skiljer sig dessa demonstrationer från en verklig period av revolutionära masstrejker i lika hög grad som de välkända flottdemonstrationerna i främmande hamnar under spända diplomatiska relationer skiljer sig från ett sjökrig. En masstrejk som tillkommit på grundval av ren disciplin och entusiasm blir i bästa fall en episod, som kan komma att spela en roll som symptom på arbetarnas kampstämning, varefter den lugna vardagen återvänder. Förvisso faller inte heller under revolutionen masstrejkerna ned från himlen. De måste på ett eller annat sätt skapas av arbetarna. Beslutsamhet och avgöranden från arbetarnas sida spelar också nu en roll, och initiativet såväl som den verkliga ledningen tillfaller helt naturligt den organiserade och upplysta socialdemokratiska kärnan av proletariats sida. Men detta initiativ och denna ledning har för det mesta bara ett begränsat spelrum, som när det är fråga om enstaka strejker när den revolutionära perioden redan är ett faktum, och då som regel innanför den enskilda stadens gränser. Så har t.ex. som vi sett, socialdemokratin flera gånger med framgång utlyst masstrejker i Baku, i Warszawa, i Lodz, i Petersburg. Den var framgångsrik, fastän i mycket mindre omfattning, också vid tiden för det samlade proletariats breda rörelse. Dessutom har i detta fall utstakats bestämda gränser för initiativet och det medvetna ledarskapet. Just under en revolution är det ytterst svårt för varje ledande organ för den proletära rörelsen att i förväg bestämma vilken faktor som leder till urladdning och vilka som inte gör det. Inte heller i den situationen består initiativet och ledarskapet i att kommendera efter behag, utan i närmandet till den aktuella situationen och i den omedelbara inlevelsen i massornas stämningar. Inslaget av spontanitet spelar, som vi har sett, en stor roll i alla ryska

masstrejker utan undantag, antingen som pådrivande eller som hämmande element. Men detta beror inte på att socialdemokratien i Ryssland ännu är ung och svag, det beror snarare på, att i varje enskild fas av kampen medverkar en sådan mängd oöverskådliga ekonomiska, politiska och sociala faktorer – en rad allmänna och lokala, materiella och psykologiska faktorer – med påföljd att ingen enskild fas kan bestämmas eller nystas upp som ett räkneexempel.

Revolutionen är, också när proletariatet med socialdemokratien i spetsen spelar den ledande rollen, inte en manöver på öppna fältet utan en kamp som pågår medan samhällets grundvalar oupphörligt skakas om och förskjuts. Kort sagt: spontaniteten spelar en sådan dominerande roll i de ryska masstrejkerna, inte på grund av att det ryska proletariatet är ”oskolat” men eftersom revolutioner inte underkastar sig några skolmästare.

Men å andra sidan ser vi i Ryssland, att samma revolution som i så hög grad försvårar socialdemokratins ledning av masstrejken själv löser alla de masstrejkens problem, som i det teoretiska schemat i den tyska diskussionen behandlas som ”ledningens” huvudproblem: frågan om ”proviantering”, ”kostnadstäckning” och ”offer”. De blir naturligtvis inte reglerade på samma sätt som vid en fredlig, förtrolig konferens mellan ledande representanter i arbetarrörelsen, med pennan i hand. ”Regleringen” av alla dessa frågor består i att revolutionen mobiliserar så stora folkmassor att varje förhandsberäkning av kostnaderna för denna massrörelse framstår som ett alltigenom hopplöst företag. Visserligen försöker de ledande organisationerna i Ryssland efter förmåga stödja de omedelbara offren för kampen. Så fick t.ex. de tappra offren för den omfattande lockouten i Petersburg, en följd av kampen för åttatimmarsdagen, mottaga stöd under flera veckor. Men alla dessa åtgärder bildar inte mer än en droppe i havet när man gör upp det väldiga bokslutet för revolutionen. I det ögonblick då en verklig, allvarlig masstrejksperiod inleds, förvandlas alla ”kostnadsberäkningar” till ett förhållande i stil med att försöka tömma oceanen med ett vattenglas. Det är nämligen en ocean av fruktansvärda umbäranden och lidanden – priset de proletära massorna måste betala i varje revolution. Och den lösning som en revolutionär period med dessa skenbart oövervinneliga svårigheter har att komma med består i att utlösa en sådan stor mängd av massidealism, att massorna blir okänsliga också för de svåraste lidanden.

Det går inte att genomföra vare sig revolution eller masstrejk med utgångspunkt i den psykologi man finner hos en fackföreningsman, som vägrar delta i en arbetsnedläggelse den 1 maj, om han inte på förhand är garanterad ett bestämt understöd i händelse av ett ingripande mot honom. Det är just under den stormiga revolutionsperioden som proletären förvandlas sig från en förutseende familjefader, med krav på understöd, till en ”revolutionsromantiker”, för vilken till och med det högsta goda, nämligen livet, för att inte tåla om det materiella välbefinnandet, besitter ett ringa värde i jämförelse med kampidealerna.

Men oavsett om ledningen av masstrejken, när det gäller kontrollen av dess tillkomst eller beräkning och täckande av dess kostnader, är revolutionsperiodens egen sak, så tillkommer det socialdemokratien och dess styrande organ att i en helt annan mening leda masstrejken. I stället för att grubbla över den tekniska sidan, över masstrejkens mekanismer, är det socialdemokratins uppgift att överta den *politiska* ledningen, också mitt under revolutionsperioden. Den viktigaste uppgiften för ”ledarskapet” under perioden av masstrejk är att ge kampen dess paroll och riktning, att lägga upp *taktiken* för den politiska kampen, så att proletariatets samlade och redan utlösta styrka i varje fas av kampen, i varje ögonblick, förverkligas och kommer till uttryck i partiets kampställning, att socialdemokraternas taktik i beslutsamhet och klarhet aldrig befinner sig *under* nivån för de faktiska styrkeförhållandena, men snarare förutser dessa, det är ”ledningens” viktigaste uppgift. Och en sådan ledning övergår av sig själv med säkerhet i en teknisk ledning. En konsekvent, beslutsam, framåtsträvande taktik från socialdemokraternas sida skapar hos massorna en känsla av säkerhet, av självförtroende och kamplust; en vacklande, svag taktik grundad på en undervärdering av proletariatet verkar

förlamande och förvirrande på massorna. I det första fallet bryter masstrejkerna ut ”av sig själva” och alltid ”i rätt tid”, i det andra fallet kan direkta uppmaningar till masstrejk från ledningens sida bli utan resultat. I båda fallen uppvisar den ryska revolutionen talande exempel.

V

Frågan är nu i vilken utsträckning Tyskland kan dra lärdom av de ryska masstrejkerna. De sociala och politiska förhållandena, historien och arbetarrörelsens ställning i Tyskland skiljer sig helt från de ryska förhållandena. Vid första ögonkastet kan också de ryska masstrejkernas inre lagar, som de skisserats här, enkelt uppfattas som resultatet av specifikt ryska förhållanden och därför inte angå det tyska proletariet. I den ryska revolutionen rådet det intimaste inre sammanhang mellan den politiska och den ekonomiska kampen, och enheten mellan dem kommer till uttryck under perioden av masstrejker. Men är inte detta en enkel följd av den ryska absolutismen? I en stat där varje ansats till arbetarrörelse, varje yttring från dess sida är förbjuden, och där den minsta strejk är en politisk förbrytelse, blir med logisk nödvändighet varje ekonomisk kamp en politisk kamp.

När så redan det första utbrottet av den politiska revolutionen förde till en allmän uppgörelse mellan de ryska arbetarna och arbetsgivarna, så är detta ett enkelt resultat av den omständligheten att den ryske arbetaren hittills hade befunnit sig längst ner vad levnadsstandarden beträffar och överhuvud aldrig fört någon reguljär ekonomisk kamp för att förbättra sin situation. Proletariatet i Ryssland måste först arbeta sig igenom det mest elementära, varför det inte var så märkligt att det kastade sig ut i kampen med ungdomligt övermod, så snart revolutionen hade kommit med den första friska vindfläkten i absolutismens kvävande luft. Och slutligen kan de ryska masstrejkernas stormiga och revolutionära förlopp, liksom deras i huvudsak spontana, elementära karaktär dels förklaras utifrån Rysslands politiska efterblivenhet, utifrån nödvändigheten att först störta den orientaliska despotismen, dels utifrån bristen på organisation och skolning hos det ryska proletariet. I ett land där arbetarklassen har 30 års erfarenhet i det politiska livet, där socialdemokratin stöds av 3 miljoner människor och 1 1/4 miljon är fackligt organiserade kärntrupper, kan den politiska kampen – masstrejkerna – omöjligt utveckla samma stormiga och elementära karaktär som i en halvbarbarisk stat, som först måste ta språnget från medeltiden till den nya tidens borgerliga ordning. Detta är den gängse föreställningen hos dem, som med hjälp av ordalydelsen i landets skrivna lagar försöker avläsa samhällsförhållandenas mognadsgrad.

Låt oss undersöka frågorna i tur och ordning. För det första är det fel att datera början på den ekonomiska kampen i Ryssland till revolutionens utbrott. I verkligheten har strejker och lönekamp stått på dagordningen i det egentliga Ryssland sedan början av 1890-talet, i Polen till och med sedan slutet av 80-talet; de erkändes till sist som en medborgerlig rättighet. De strejkande utsattes visserligen ofta för brutala polisövergrepp, men strejkerna var trots det vardagliga företeelser. I Warszawa och Lodz fanns t.ex. redan år 1891 en betydelsefull allmän strejkkassa, och under dessa år skapade svärmeriet för fackföreningarna i Polen för en kort tid till och med samma slags ”ekonomiska” illusioner, som några år senare grasserade i Petersburg och övriga Ryssland.*

* Det är därför ett uppenbart misstag av kamrat Roland-Holst, när hon i förordet till den ryska utgåvan av hennes bok om masstrejken hävdar att ”proletariatet (i Ryssland, R.L.) var bekant med masstrejken alltsedan storindustrins uppkomst av det enkla skälet, att partiella strejker visade sig omöjliga under absolutismens politiska tryck”. (Neue Zeit, 1906 nr 33). Det förhöll sig snarare tvärtom. Så anförde också talesmannen för fackföreningskartellen i Petersburg på de ryska fackföreningarnas andra kongress i februari 1906 inledningsvis: ”Vad beträffar sammansättningen av denna konferens skulle det inte behöva framhållas att vår fackföreningsrörelse inte härstammar från furst Swiatopolk-Mirskis ’liberala’ period (år 1904, R.L.) eller från den 22 januari, som

Det är likaså en överdrift att tro att proletariatet i tsarriket före revolutionen levde i ren fattigdom. Just det arbetarskikt i städernas storindustri, som nu varit det mest aktiva och energiska såväl i den ekonomiska som i den politiska kampen stod vad gäller materiell levnadsstandard knappast lägre än motsvarande skikt i det tyska proletariatet, och i många yrken i Ryssland är lönen lika hög som i Tyskland, ibland till och med högre. Också när det gäller arbetstid är skillnaden mellan två storindustrier här och där inte särskilt betydande. Föreställningen om att de ryska arbetarna lever i materiellt och kulturellt slaveri får därför till stor del sägas vara gripna ur luften. Och tänker man efter en smula så inser man att denna föreställning står i strid med revolutionen och proletariatets dominerande roll under revolutionen. Med fattigt folk gör man inte någon revolution – den förutsätter politisk mognad och tankeklarhet – och de industriarbetare från Petersburg och Warszawa, Moskva och Odessa som stod i spetsen för kampen, står kulturellt och andligt den västeuropeiska typen mycket närmare än vad de föreställer sig, som betraktar den borgerliga parlamentarismen och den regelbundna fackföreningspraktiken som proletariatets enda och outhärliga kulturskola. Den moderna storindustriella utvecklingen i Ryssland och den andliga påverkan under ett drygt årtionde genom socialdemokratin, som uppmuntrade och ledde den ekonomiska kampen, har inneburit ett stort kulturarbete, trots avsaknaden av den borgerliga rättsordningens yttre garantier.

Kontrasten blir emellertid ännu mindre om vi dessutom grundligare utforskar den *tyske* arbetarens verkliga levnadsstandard. De stora politiska masstrejkerna i Ryssland har från första stund satt proletariatets bredaste skikt i rörelse och störtat ut dem i en febril ekonomisk kamp. Men finns det inte åtskilliga mörka hörn i de tyska arbetarnas existens, dit fackföreningarnas värmande ljus bara högst sparsamt förmått tränga in, mycket stora skikt som hittills överhuvud taget inte – eller förgäves – försökt höja sig ur det sociala slaveriet genom fackliga lönestrider? Låt oss som exempel ta *gruvarbetarnas misär*. I den stillsamma vardagen, i den kyliga atmosfär som råder i Tyskland under trycket från den parlamentariska tristessen, kan gruvarbetarnas lönekamp från tid till annan nästan bara yttra sig i våldsamma eruptioner, i masstrejker av typisk, elementär karaktär, vilket sker också i andra länder, till och med i fackföreningarnas Eldorado: England. Detta visar just på, att motsättningen mellan kapital och arbete här är alltför hård och skarp för att låta sig brytas ned i fackföreningskampens lugnt planmässiga och partiella form. Denna gruvarbetarnas misär, med sin eruptiva grund, som redan i ”normala” tider rymmer enorma energier, kommer i Tyskland vid varje större politisk massaktion från arbetarklassens sida, vid varje större aktion, som rubbar den tillfälliga jämvikten i den sociala vardagen, oundvikligt att utvecklas till en väldig ekonomisk och social kamp. Låt oss som nästa exempel ta *textilarbetarmisären*. Också här ger de förbittrade, och för det mesta resultatlösa, utbrotten av lönekamp som rasar i Vogtland med några års mellanrum, bara ett svagt begrepp om den våldsamt varmed de stora, sammanträngda slavmassor som arbetar för textilkapitalets karteller kommer att explodera vid en politisk kris eller vid en kraftfull och djärv massaktion från det tyska proletariatets sida. Låt oss därpå nämna *hemarbetarmisären*, *konfektionsarbetarmisären* och *elarbetarmisären* – rena stormcentra, där det vid varje politisk kris kan utbryta väldiga ekonomiska strider. Sannolik-

många försöker hävda. Fackföreningsrörelsen har mycket djupare rötter; den är oskiljaktigt sammanvävd med vår arbetarrörelses hela förflutna. Våra fackföreningar är endast nya organisationer för ledandet av den ekonomiska kampen, som det ryska proletariatet fört sedan ett årtionde tillbaka. Utan att fördjupa oss för mycket i historien, kan man väl säga, att Petersburgs arbetarnas ekonomiska kamp antar mer eller mindre organiserade former efter de berömda strejkerna år 1896 och 1897. Ledningen för denna kamp, framgångsrikt kombinerad med ledningen för den politiska kampen, blev en uppgift för den socialdemokratiska organisationen. 'Petersburgs kampförbund för arbetarklassens befrielse', som efter marskonferensen 898 förvandlades till 'Petersburgkommittén för det ryska socialdemokratiska arbetarpartiet'. Man skapar ett komplicerat system av fabriks-, distrikts- och förstadsorganisationer, som genom otaliga trådar förenar den centrala ledningen med arbetarmassorna, och möjliggör för den att reagera på arbetarbefolkningens alla behov med hjälp av flygblad. Det skapas möjligheter för att understödja och leda strejker”.

heten för att så sker är desto större ju mindre ofta proletariatet i lugna tider tar strid, och ju mer resultatlös deras kamp varit, ju brutalare kapitalet tvingat dem tillbaka under slavoket.

Men det finns också stora kategorier av proletärer, som under sakernas ”normala” gång i Tyskland helt är fråntagna varje möjlighet att föra en lugn, ekonomisk kamp för att förbättra sina villkor, och som i praktiken berövats rätten att organisera sig. Till att börja med kan vi nämna de *järnvägs- och postanställdas* uppenbara *misär*. Mitt i den parlamentariska rättstaten Tyskland råder här ryska förhållanden, men ryska förhållanden som de existerade *före* revolutionen under absolutismens härliga dagar. Redan under den stora oktoberstrejken 1905 stod den ryske järnvägsarbetaren i det ännu formellt absolutistiska Ryssland himmelhögt över sin tyska kamrat, vad beträffar den ekonomiska och sociala rörelsefriheten. De ryska järnvägs- och postanställda har faktiskt erövrat organisationsrätten i strid, och även om de rättsliga processerna och de disciplinära ingreppen avlöser varandra, kan man inte längre ta ifrån dem deras inre sammanhållning. Men det skulle vara en fullständig psykologisk felräkning om man med den tyska reaktionen antar, att kadaverdisciplinen hos de tyska järnvägs- och postanställda varar i evighet, att den utgör en klippa, omöjlig att bryta ner. Även om de tyska fackföreningsledarna har anpassat sig till det bestående i så hög grad, att de oberörda av denna skamfläck, som nästan är enastående i Europa, med en viss tillfredsställelse kan betrakta fackföreningsstridernas resultat i Tyskland, så kommer de uniformerade statslavarna med sin ackumulerade förbittring av nödvändighet att försöka skaffa sig luft under vingarna vid en allmän industriarbetarresning. Och när industriproletariatets förtrupp går i masstrejk för att tillkämpa sig fler politiska rättigheter eller för att försvara de gamla, så kommer hela den samlade styrkan av järnvägs- och postanställda nödvändigtvis att inse den enastående förnedring de är utsatta för och slutligen resa sig för att befria sig från den ryska absolutism, som införts i Tyskland speciellt för deras skull. Den pedantiska uppfattning, som analyserar stora folkrörelser efter schema och recept, ser organisationsrätten för de järnvägsanställda som den nödvändiga *förutsättningen* för att man alls ska ”kunna tänka sig” en masstrejk i Tyskland. Händelsernas verkliga och naturliga förlopp kan bara vara det omvända: de tyska järnvägs- och postanställdas organisationsrätt kan i verkligheten bara förverkligas genom en mäktig, spontan masstrejksaktion. Och den uppgift som under de rådande förhållandena i Tyskland framstår som olöslig, kommer under trycket från en allmän politisk, proletär massaktion helt plötsligt att finna sin lösning.

Och slutligen har vi det största och viktigaste problemet: *lantarbetarmisären*. Om de engelska fackföreningarna uteslutande är anpassade till industriarbetarna, så beror det på den engelska ekonomins specifika karaktär, på lantbrukets obetydliga roll i det ekonomiska livet. I Tyskland ger en facklig organisation bara en svag och bristfällig bild av proletariatets totala situation – den må vara aldrig så utomordentligt uppbyggd – om den uteslutande omfattar industriarbetarna och är stängd för lantarbetarnas stora här. Det vore å andra sidan en ödesdiger illusion att tro, att förhållandena på landsbygden är oföränderliga och omöjliga att rubba, att socialdemokraternas outröttliga upplysningsarbete – och i ännu högre grad den inre klasspolitik som utövas i hela Tyskland – inte konstant undergräver lantarbetarnas passivitet, och att inte lantproletariatet också skulle resa sig i händelse av en större klassaktion från det tyska industriproletariatets sida, oavsett vilket syfte den hade. Av helt naturliga skäl kan detta till att börja med bara ske genom en allmän och stormig ekonomisk kamp, genom våldsamma masstrejker från lantarbetarnas sida.

Vi ser hur bilden av det tyska proletariatets skenbara ekonomiska överlägsenhet över det ryska proletariatet märkbart förskjuter sig, så snart vi flyttar blicken från statistiken över de fackligt organiserade inom industri- och hantverksbranscherna till de stora grupper inom proletariatet, som står fullständigt utanför fackföreningarnas kamp eller vilkas speciella ekonomiska situation gör att de inte kan tvingas innanför de snäva ramarna för det alldagliga

fackliga småkriget. Vi upptäcker således det ena väldiga området efter det andra, där tillspetsningen av motsättningarna har nått sin yttersta gräns, där åtskilligt av ”rysk absolutism” uppträder naket och där till och med de mest elementära uppgörelser med kapitalet på det ekonomiska området kvarstår.

Vid en allmän politisk massaktion från proletariats sida kommer oundvikligt alla dessa gamla räkningar att presenteras det härskande systemet. En arrangerad engångsdemonstration med stadsproletariatet, en massdemonstration, som uteslutande genomfördes med hjälp av disciplin och efter partiledningens taktpinne skulle med säkerhet lämna de breda folkmassorna kyliga och likgiltiga. Men en verklig kampaktion från industriproletariats sida – en kraftfull och hänsynslös aktion i en revolutionär situation, skulle säkert återverka på de djupare skikten och dra med sig alla dem, som i normala och lugna tider står utanför den dagliga fackföreningskampen, ut i en omfattande ekonomisk kamp.

Men om vi vänder tillbaka till det tyska industriproletariats organiserade förtrupper och samtidigt håller de ryska arbetarnas aktuella ekonomiska kampmål för ögonen, så finner vi ingen grund för de äldsta tyska fackföreningarna att se dessa ryska ekonomiska strävanden över axeln, som om det vore frågan om uttrampade barnskor. Således har åttatimmarsdagen varit det viktigaste allmänna kravet under de ryska strejkerna sedan den 22 januari 1905, och det är förvisso inte någon övervunnen ståndpunkt för det tyska proletariats, i flertalet fall snarare ett vackert, fjärran ideal. Detsamma gäller för kampen mot ”husbonderätten”, kampen för införandet av arbetarkommittéer på alla fabriker, kampen för ackordarbetets avskaffande, kampen för avskaffandet av hemarbete inom hantverket, kampen för ett fullständigt genomförande av söndagsledigheten, kampen för rätten att organisera sig. Ja, vid närmare påseende är samtliga ekonomiska kampmål som det tyska proletariats har ställt sig i den nuvarande revolutionen också högst aktuella för det tyska proletariats, och alla berör de ömma punkter i arbetarens tillvaro.

Konsekvensen av dessa insikter är framför allt, att den rena politiska masstrejk som man gärna opererar med, också för Tysklands del, är ett fullständigt livlöst teoretiskt schema. Skulle masstrejkerna på ett naturligt vis och i en situation av stark revolutionär jäsning utveckla sig till en beslutsam politisk kamp bland arbetarklassen i städerna, så skulle de lika naturligt, precis som i Ryssland, övergå i en period av elementära ekonomiska strider. Och fackföreningsledarnas rädsla för att den ekonomiska intressekampen skall skjutas åt sidan och undertryckas i perioder av våldsam politisk kamp och masstrejker, bygger på en skolmässig föreställning om händelsernas gång som helt svävar i luften. En revolutionär period skulle tvärtom, också i Tyskland, ändra den fackliga kampens karaktär och förstärka den i så hög grad, att fackföreningarnas nuvarande guerillakrig skulle bli rena barnleken i jämförelse. Å andra sidan skulle också den politiska kampen tillföras nya impulser och friska krafter genom detta elementära utbrott av ekonomiska masstrejker. Denna växelverkan mellan den ekonomiska och politiska kampen, som utgör den inre drivkraften till dagens masstrejker i Ryssland och samtidigt den reglerande mekanismen bakom proletariats revolutionära handlande, skulle helt naturligt komma att uppstå ur förhållandena också i Tyskland.

VI

I detta sammanhang får också frågan om organisationens förhållande till masstrejkerna i Tyskland en väsentligt annorlunda karaktär. För fackföreningsledarna är problemet vanligen löst med påståendet: ”Vi är ännu inte starka nog att riskera ett så farligt kraftprov som en masstrejk”. Nu är emellertid denna ståndpunkt ohållbar i så måtto, att det är en omöjlig uppgift att genom en lugn, kvantitativ beräkning fastslå när proletariats är ”starkt nog” för kamp. För 30 år sedan räknade de tyska fackföreningarna 50.000 medlemmar. Det var uppenbart ett för litet antal, enligt ovannämnda måttstock, för att man skulle kunna tänka på någon

masstrejk. Efter ytterligare 15 år var fackföreningarna fyra gånger så starka och räknade antalet medlemmar till 237.000. Men om man då hade frågat dagens fackföreningsledare, om proletariats organisation nu var mogen för en masstrejk, hade de med all säkerhet svarat, att det var långtifrån fallet, och att de fackligt organiserade först måste räknas i miljoner. I dag är antalet organiserade fackföreningsmedlemmar redan över två miljoner, men ledarnas uppfattning är precis densamma och så kan det uppenbarligen fortsätta i det oändliga. Den tysta förutsättningen här är, att Tysklands samlade arbetarklass till sista man och kvinna måste upp-tas i organisationen, innan man är ”stark nog” att riskera en massaktion, som sedan, enligt den gamla formeln, sannolikt skulle visa sig ”överflödig”. Men denna teori är fullständigt utopisk av den enkla anledningen att den lider av en inre motsägelse, som rör sig i en ond cirkel. Samtliga arbetare skall vara organiserade innan de kan gå ut i öppen klasskamp. Men förhållandena, betingelserna för den kapitalistiska utvecklingen och den borgerliga staten innebär, att under sakernas ”normala” gång, då det inte försiggår någon våldsam klasskamp, kan bestämda skikt – och det rör sig i själva verket om större delen, de viktigaste, de som står längst ner på skalan, de av kapital och stat mest undertryckta skikten av proletariats – inte organiseras. Och vi ser att till och med i England, där ett outtröttligt fackföreningsarbete utan alla ”störningar” – bortsett från chartiströrelsens inledande period –, utan alla ”revolutionsromantiska” felsteg och frestelser pågått under ett helt århundrade, har man endast lyckats organisera en *minoritet* av de bättre ställda skikten inom proletariats.

Å andra sidan kan varken fackföreningarna eller andra proletära kamporganisationer fortsätta att existera utan kamp, och vi tänker då inte på det småkåbel, som försiggår i bakvattnet till den borgerliga-parlamentariska perioden, men på masskampens häftiga, revolutionära perioder. Den sterila, mekanisk-byråkratiska uppfattningen kan bara se kampen som produkten av en organisation, som har nått en viss styrka. Den levande dialektiska utvecklingen låter tvärtom organisationen uppstå som en produkt av kampen. Vi har redan sett ett storslaget exempel på detta i Ryssland, där ett så gott som helt oorganiserat proletariat under ett och ett halvt års häftig revolutionär kamp skapat sig ett omfattande nät av organisationsansatser. Ett annat exempel har vi i de tyska fackföreningarnas egen historia. År 1878 var antalet fackföreningsmedlemmar 50.000. Enligt de nuvarande fackliga ledarnas teori var denna organisation, som sagt, långtifrån ”stark nog” för att påbörja en hård politisk kamp. Men de tyska fackföreningarna tog, trots sin förmenta svaghet, faktiskt upp striden – striden mot socialistlagen – och de visade sig inte bara vara ”starka nog” att gå segrande ur kampen, utan de femdubblade till och med sin styrka i denna kamp; efter socialistlagens avskaffande 1891 omfattade de 277.659 medlemmar. Förvisso svarade inte den metod, som ledde till fackföreningarnas seger i kampen mot socialistlagen, mot idealet för det fredliga, myrflitiga, oavbrutna uppbyggandet; de slogs först ned i kampen för att sedan, med nästa våg, häva sig upp och födas på nytt. Men det är just den speciella tillväxtperiod, som är i överensstämmelse med de proletära klassorganisationerna: att provas i kampen för att gå stärkt ur den.

Efter närmare undersökning av de tyska förhållandena och situationen för de olika arbetarskikten står det klart, att inte heller nästa period med våldsamma politiska masstrider kommer att medföra den fruktade undergången för de tyska fackföreningarna, det kommer tvärtom att öppnas nya och oanade perspektiv för en snabb och språngvis utvidgning av deras maktsfär. Men frågan har också en annan sida. En plan för masstrejk, med anspråk på att vara en allvarlig politisk klassaktion, men uteslutande med organiserade arbetare som deltagare, är dömd att misslyckas. Skall masstrejken, eller snarare masstrejkerna, d.v.s. skall masskampen ha framgång, så måste den bli en verklig *folkrörelse* och dra med sig proletariats breda skikt i kampen. – Redan i sin parlamentariska form beror den proletära klasskampens styrka inte på den lilla organiserade kärnan, men på den stora omgivande periferin av det revolutionärt inställda proletariats. Om socialdemokratin utkämpade valkampen uteslutande med sina

organiserade, omfattande några hundratusen, skulle den döma sig själv till ett säkert nederlag. Och även om det finns en tendens i socialdemokratien att införliva hela härskaran av väljare i partiorganisationen, så utvidgas trots partiorganisationernas tillväxt inte dess väljarmassa – det visar socialdemokratiens 30-åriga erfarenhet; däremot bildar de nya arbetarskikt, som erövrar i valkampen, grogrunden till den påföljande organisationsutbyggnaden. Också i detta fall gäller, att det inte bara är organisationen som ställer upp kamptropper, men att kampen i ännu större utsträckning levererar rekryteringstropper till organisationen. I långt högre grad än för den parlamentariska kampen gäller detta för den direkta politiska massaktionen. Även om socialdemokratien, som arbetarklassens organiserade kärna, är hela det arbetande folkets förtrupp, även om den politiska klarsynen, styrkan och arbetarrörelsens enhet härrör från denna organisation, så är det felaktigt att uppfatta proletariats klassrörelse som den organiserade minoritetens rörelse. Varje klasskamp av betydelse måste bygga på de breda massornas stöd och medverkan; en strategi för klasskampen, som inte räknar med detta deltagande och bara ser till de vackert utförda marschövningarna av den lilla välexercerade delen av proletariats, är på förhand dömd till ett ömkligt fiasko.

Masstrejkerna, den politiska masskampen, kan således i Tyskland omöjligt bäras upp av de organiserade ensamma och inte heller planläggas av en reguljär ”ledning” från en particentral. I detta fall – precis som i Ryssland – kommer det återigen inte så mycket an på ”disciplin”, ”skolning” och de noggrannaste förhandsberäkningar av kostnads- och understödsfrågan, utan snarare på en verkligt revolutionär och beslutsam klassaktion, i stånd att vinna över och dra med sig större delen av de icke-organiserade, som till sin position och inställning tillhör de revolutionära proletärmassorna.

Överskattningen och den felaktiga värderingen av organisationens roll i proletariats klasskamp suppleras vanligen med en undervärdering av de oorganiserade proletärmassorna och deras politiska mognad. Först i en revolutionär period, i tider av våldsamma och omskakande klasstrider, visar sig den uppfostrande verkan av den snabba kapitalistiska utvecklingen och resultatet av det socialdemokratiska inflytandet över de breda folklagren – något som valstatistik och antalet organisationer bara ger ett mycket svagt begrepp om i lugnare tider. Under de senaste två åren i Ryssland har vi sett hur den minsta partiella konflikt mellan arbetare och arbetsgivare, liksom det minsta lokala övergrepp från regeringsorganens sida, omedelbart kan leda till en allmän aktion från proletariats. Alla finner det naturligt, eftersom det nu pågår ”revolution” i Ryssland. Men vad betyder det? Det betyder att klasskänslan, klassinstinkten är i högsta grad levande hos det ryska proletariats, så att det omedelbart uppfattar varje partiell fråga, som uppstår i en mindre arbetargrupp, som ett allmänt problem, som en klass angelägenhet och blixtnsnabbt reagerar på den i sin helhet. Medan de häftigaste fackliga konflikter i Tyskland, i Frankrike, i Italien, i Holland inte framkallar någon allmän aktion från arbetarklassens sida – inte ens från de organiserades sida – så utlöser den minsta anledning full storm i Ryssland. Det innebär bara – hur paradoxalt det än kan förefalla – att för närvarande är klassinstinkten hos det unga, oskolade, oupplysta och ännu sämre organiserade ryska proletariats oändligt mycket starkare än hos de organiserade, skolade och upplysta arbetarna i Tyskland eller i något annat europeiskt land. Och detta är inte uttryck för någon bestämd dygd hos det ”unga, oförbrukade landet i öst” i jämförelse med det ”murkna västerlandet”, utan helt enkelt resultatet av den direkta revolutionära massaktionen. Hos den upplysta tyska arbetaren är det klassmedvetande, som socialdemokratien ingjutit i honom, av *teoretisk, latent* karaktär: under den borgerliga parlamentarismens herravälde kan det som regel inte manifesteras sig som direkt massaktion; det utgör då den ideella summan av de olika valkretsarnas fyrahundra parallellaktioner under valkampen, de många partiella ekonomiska striderna och liknande. Under revolutionen, då massorna själva uppträder på den politiska scenen, blir klassmedvetandet av *praktisk, aktiv* karaktär. Därför har ett års revolution gett det

ryska proletariatet den ”skolning” som 30 års parlamentarisk och facklig kamp inte har kunnat tillföra det tyska proletariatet. Visserligen kommer också denna levande, aktiva klasskänsla hos proletariatet i Ryssland att försvinna i stor utsträckning – eller snarare övergå i en latent form – efter revolutionsperiodens slut och den borgerlig-parlamentariska rättstatens upprättande. Å andra sidan är det lika säkert, att den levande, handlingskraftiga revolutionära klasskänslan i Tyskland under en period av våldsamma politiska aktioner kommer att omfatta proletariatets djupaste skikt, och det desto snabbare och mäktigare ju mer omfattande socialdemokratins upplysningsarbete varit. Detta arbete, liksom hela den nutida tyska politikens utmanande och revolutionära verkningar, kommer att visa sig när alla de skaror, som nu i skenbar politisk stupiditet är oemottagliga för socialdemokratins och fackföreningarnas organisationsförsök – när dessa skaror i en allvarlig revolutionär situation sluter upp under socialdemokratins fana. En sex månader lång revolutionär period kan, vad skolningen av dessa ännu oorganiserade massor angår, fullborda vad tio års folkmöten och flygbladsutdelning inte lyckats med. Och när förhållandena i Tyskland har nått detta stadium av mognad, kommer de skikt som idag är oorganiserade och ”efterblivna” med nödvändighet att utgöra det mest radikala och våldsamma elementet i striderna och inte längre det skikt som släpar efter. Om masstrejker utbryter i Tyskland är det inte troligt att det är de bäst organiserade – med största säkerhet inte boktryckarna exempelvis – utan de sämst organiserade eller oorganiserade, gruvarbetarna, textilarbetarna, kanske också lantarbetarna, som kommer att utveckla den största handlingskraften.

På så sätt kommer vi emellertid också i Tyskland fram till samma slutsatser beträffande *ledningens* egentliga uppgifter och socialdemokratins roll i masstrejkerna som i analysen av de ryska händelserna. Låt oss därför lämna det pedantiska schemat för en organiserad minoritets demonstrativa masstrejker, iscensatt av parti och fackförening, och vända oss till den levande bilden av en verklig folkrörelse, som med elementär kraft uppstår ur den politiska situationen och klassmotsättningarnas växande tillspetsning, en rörelse som utvecklas såväl ur de politiska som de ekonomiska masstriderna och masstrejkerna – i en sådan situation kommer socialdemokratins uppgift naturligtvis inte att bestå i den tekniska förberedelsen och ledningen av masstrejkerna, utan framför allt i den *politiska ledningen* av hela rörelsen.

Socialdemokratien är proletariatets mest upplysta och klassmedvetna förtrupp. Den kan och får inte, fatalistiskt och med korslagda armar, vänta på att den ”revolutionära situationen” skall inträffa och att den spontana folkrörelsen skall falla ner från himlen. Den måste tvärtom *föregripa* utvecklingen, försöka *påskynda* den. Men det kan den inte göra genom att i tid och otid, plötsligt och i det blå, ge order om masstrejk; det kan bara ske genom att klargöra för proletariatets breda skikt den revolutionära periodens oundvikliga *uppträdande* och vilka inre *sociala rörelser* som leder dit samt de *politiska konsekvenserna*. Skall proletariatets breda massor kunna vinnas för socialdemokratins politiska massaktion, och skall å andra sidan socialdemokratien kunna gripa och behålla ledningen för massrörelsen, i *politisk mening* bli herre över hela rörelsen, så måste den med yttersta skärpa, konsekvens och beslutsamhet kunna lägga upp *taktiken* och *målen* för det tyska proletariatet i den kommande kampperioden.

VII

Vi har sett, att masstrejken i Ryssland inte är en konstgjord produkt av en utspekulerad taktik från socialdemokratins sida, utan ett naturligt historiskt fenomen som står i samband med den nuvarande revolutionen. Men vilka är faktorerna bakom dessa nya fenomen för revolutionära manifestationer i Ryssland?

Den ryska revolutionen har som sin närmaste uppgift att avskaffa absolutismen och upprätta en modern borgerlig-parlamentarisk rättstat. Det är formellt exakt samma uppgift som Tyskland ställdes inför under marsrevolutionen och Frankrike under den stora revolutionen

mot slutet av 1700-talet. Men förhållandena, den historiska miljö, som dessa formellt sett analoga revolutioner har ägt rum i, är fundamentalt olika förhållandena i dagens Ryssland. Avgörande är att under tiden mellan dessa borgerliga revolutioner i väst och den aktuella borgerliga revolutionen i öst, har hela den kapitalistiska utvecklingscykeln tillryggalagts, en utveckling som inte bara omfattat de västeuropeiska länderna men också det absolutistiska Ryssland. Storindustrin med alla dess konsekvenser, den moderna klassindelningen, de skarpa sociala kontrasterna, det moderna storstadslivet och det moderna proletariatet har blivit den härskande, d.v.s. den utslagsgivande produktionsformen i den sociala utvecklingen i Ryssland. Härur uppstår emellertid den egendomliga, motsägelsefulla historiska situationen, att den formellt sett borgerliga revolutionen i första hand genomförs av ett modernt klassmedvetet proletariat och i en internationell miljö, som karakteriseras av den borgerliga demokratin förfall. Borgerskapet är inte längre det ledande revolutionära element, som det var under de tidigare revolutionerna i väst, medan de proletära massorna, upplösta i småborgerligheten, ställde upp med legotrupper för borgerskapet, utan tvärtom: det klassmedvetna proletariatet är nu det ledande och pådrivande elementet medan de storborgerliga skikten antingen är direkt kontrarevolutionära eller vagt liberala, och endast småborgerskapet i landet, jämte den småborgerliga intelligentsian i städerna, är avgjort oppositionellt och rentav revolutionärt sinnat. Det ryska proletariatet däremot, som så tillvida är bestämt att spela den ledande rollen i den borgerliga revolutionen, träder in i kampen befriat från alla illusioner om den borgerliga demokratin, och därför också med ett starkt utvecklat medvetande om sina egna specifika klassintressen i den ytterligt tillspetsade motsättningen mellan kapital och arbete. Denna motsägelsefulla situation kommer till uttryck i det förhållandet, att i denna formellt borgerliga revolution blir det borgerliga samhällets motsättning till absolutismen överskuggat av proletariatets motsättning till det borgerliga samhället, i förhållandet att proletariatets kamp samtidigt och med samma kraft riktar sig mot absolutismen som mot den kapitalistiska utsugningen, och att programmet för den revolutionära kampen trycker lika hårt på den politiska friheten och erövringen av åttatimmarsdagen som på en människovärdig materiell existens för proletariatet. Den ryska revolutionens dubbla karaktär yttrar sig i den nära förbindelsen och växelverkan mellan den ekonomiska och den politiska kampen, så som vi lärt känna det från händelserna där, och som finner sitt genuina uttryck i massstrejken.

I de tidigare borgerliga revolutionerna, där skolningen och ledningen av den revolutionära massan ombesörjdes av de borgerliga partierna samtidigt som det helt enkelt handlade om att störta den gamla regeringen, var den snabba barrikadkampen den lämpligaste formen för den revolutionära kampen. I dag, då arbetarklassen självständigt måste komma till medvetande under den revolutionära kampen, självständigt ena sig och inte låta andra leda sig, och då revolutionen dessutom riktar sig såväl mot den gamla statsmakten som mot den kapitalistiska utsugningen, framstår massstrejken som det naturliga instrumentet för att rekrytera, revolutionärt medvetandegöra och organisera de breda proletära skikten i handling, samtidigt som den är ett medel för att underminera och störta den gamla statsmakten och bromsa den kapitalistiska utsugningen. Industriproletariatet i städerna är nu revolutionens själ i Ryssland. Men för att den direkta politiska aktionen skall anta masskaraktär måste proletariatet först samla sig som massa, och till detta ändamål måste det först och främst träda ut ur fabriker och verkstäder, schakt och hyttor, det måste övervinna atomiseringen och uppsplittringen i de skilda verkstäderna, som det är dömt till under kapitalismens dagliga ok. Massstrejken är alltså den första naturliga, spontana formen för varje större revolutionär aktion från proletariatets sida, och ju mer industrin blir den sociala ekonomins förhärskande form, ju mer framträdande proletariatets roll blir i revolutionen och ju mer utvecklad motsättningen är mellan arbete och kapital, desto mäktigare och mer utslagsgivande måste massstrejkerna bli. Den tidigare huvudformen för de borgerliga revolutionerna, barrikadstriderna, den öppna konfrontationen med

statens väpnade makt, är i dagens revolution bara ett moment i hela den process som den proletära masskampen genomlöper.

Och därmed har man också, i denna nya form för revolution, uppnått den civilisering och mildring av klasstriderna som profetiskt förutsågs av den tyska socialdemokratins opportunist, av Bernstein, David och andra. Visserligen betraktade dessa den efterlängtdade mildringen och civiliseringen av klasskampen med småborgerliga-demokratiska illusioner om att begränsa klasskampen till uteslutande en parlamentarisk kamp och avskaffa gatustriderna. Men historien har funnit en djupare och finare lösning: med uppkomsten av den revolutionära masstrejken, som naturligtvis inte ersätter eller onödiggör den nakna, brutala gatukampen men i stället reducerar den till ett moment i den långa politiska kampperioden, förbinds revolutionsperioden samtidigt med ett i ordets egentliga mening storartat kulturarbete: den materiella och kulturella uppgången för den samlade arbetarklassen genom "civiliseringen" av den kapitalistiska utsugningens barbariska former.

Mastrejken framstår således inte som en specifikt rysk produkt, framsprungen ur absolutismen, utan som en allmän form för den proletära klasskampen, som följer av den kapitalistiska utvecklingens nuvarande stadium och av klassförhållandena. De tre borgerliga revolutionerna: den stora franska, den tyska marsrevolutionen och dagens ryska bildar utifrån denna ståndpunkt en fortlöpande utvecklingskedja, vari det kapitalistiska århundradets uppgång och fall avspeglar sig. I den stora franska revolutionen ger det borgerliga samhällets alltigenom utvecklade inre motsättningar plats för våldsamma strider under en längre period, varvid alla de motsättningar som uppstår och mognar i revolutionens hetta otvunget och utan hinder levs ut i hänsynslös radikalism. Det tyska borgerskapets revolution, som bryter ut mitt under den kapitalistiska utvecklingen ett halvt århundrade senare, bromsas från början upp av intresse-motsättningar och av jämvikten i styrkeförhållandet mellan arbete och kapital och kvävs genom en borgerlig-feodal kompromiss; den reducerades till en kort och ynkelig, halvvägs förstummad episod. Efter ytterligare ett halvt århundrade ser vi dagens ryska revolution äga rum i en situation där det kapitalistiska samhället nått sin kulmen, och där den borgerliga revolutionen inte längre kan kvävas av motsättningen mellan bourgeoisie och proletariat utan tvärtom utmynnar i en ny och långvarig period av våldsamma sociala strider, varvid betalningen av absolutismens gamla räkning ter sig som en bagatell i jämförelse med alla de nya räkningar som revolutionen själv kommit med. Under de speciella omständigheter som är det absolutistiska Rysslands förverkligar således dagens revolution på samma gång de internationella kapitalistiska utvecklingstendenserna, och förefaller i mindre grad vara en sista efterföljare till de gamla borgerliga revolutionerna, men snarare ett förebud om en ny serie av proletära revolutioner i väst. Eftersom detta det mest eftersatta landet blivit så oförlåtligt försenat med sin borgerliga revolution, visar det på vägar och metoder för proletariatets fortsatta klasskamp i Tyskland och i de utvecklade kapitalistiska länderna. Det bör därför stå klart, att det också betraktat härifrån är helt förfelat att se den ryska revolutionen på avstånd som ett vackert skådespel, som något specifikt "ryskt" och uteslutande beundra de stridandes hjältemod, d.v.s. kampens yttre former. Långt viktigare är att de tyska arbetarna lär sig betrakta den ryska revolutionen som *sin egen angelägenhet*, inte bara i den meningen att det handlar om internationell klassolidaritet med det ryska proletariatet, men framför allt som *ett kapitel i den egna sociala och politiska historien*. De fackföreningsledare och parlamentariker som betraktar det tyska proletariatet som "alltför svagt" och de tyska förhållandena som alltför omogna för revolutionär masskamp har uppenbarligen inte förstått att klassförhållandenas mognad i Tyskland och proletariatets styrka inte mäts i valstatistik eller statistik över fackföreningarna, utan är avhängigt förloppet i den ryska revolutionen. På samma sätt som mogenhetsgraden i de franska klassmotsättningarna under julimonarkin och junistriderna i Paris återspeglades i den tyska marsrevolutionen, såväl i dess förlopp som i dess slutliga

fiasko, på samma sätt speglas i dag de tyska klassmotsättningarnas mogenhetsgrad i den ryska revolutionens exempel, i dess makt. Och medan den tyska arbetarrörelsens byråkrater letar efter bevis på styrka och mognad i sina skrivbordslådor, ser de inte att det sökta ligger rakt framför deras ögon i form av en stor historisk händelse, ty historiskt sett är den ryska revolutionen en reflex av det internationella – d.v.s. i första hand den tyska – arbetarrörelsens framsteg.

Det vore därför ett alltför ynkligt och groteskt bagatellartat resultat av den ryska revolutionen, om det tyska proletarietet – i enlighet med kamraterna Frohmes, Elms och andras önskan – endast lånade den yttre formen för kampen, nämligen masstrejken, och reducerade den till en reservkanon, för den händelse att rösträtten togs bort, och alltså gjorde den till ett passivt medel i den defensiva parlamentariska kampens tjänst. Om man tar ifrån oss rösträtten till riksdagen, så försvarar vi oss. Det är en alldeles självklar åtgärd. Men därför behöver man inte kasta sig ut i en hjälteroll à la Danton som t.ex. kamrat Elm gjort i Jena.²⁶ Att försvara de parlamentariska rättigheter, som man redan besitter, är långt ifrån den himlastormande förnyelse, som behövde den ryska revolutionens fruktansvärda offer till incitament – det är snarare varje oppositionspartis första och enklaste plikt. Men den rent defensiva kampen kan aldrig vara uttömmande för proletarietets politik under en revolutionsperiod. Och om det å ena sidan är svårt att med säkerhet förutse, att likvideringen av den allmänna rösträtten i Tyskland omedelbart framkallar en situation med masstrejksaktioner, så är det å andra sidan alldeles säkert, att så snart vi trätt in i en period med omfattande massaktioner i Tyskland, kommer det att vara omöjligt för socialdemokratien att bygga sin taktik uteslutande på en defensiv parlamentarism. Att förutse anledningen till och ögonblicket för masstrejkernas utbrott i Tyskland, ligger utanför socialdemokratins makt, eftersom det ligger utanför dess makt att skapa historiska situationer genom partikongressbeslut. Men vad den kan och måste göra är att klarlägga de politiska riktlinjerna för striderna, när de väl är ett faktum, och utarbeta en konsekvent taktik. Man behärskar inte de historiska händelserna genom att formulera föreskrifter för dem, men genom att göra klart för sig deras troliga och förutsebara konsekvenser och inrätta sitt eget handlande därefter.

Den politiska fara, som den tyska arbetarrörelsen sedan några år tillbaka framför allt varit upptagen av, är en statskupp från reaktionens sida, vilket skulle frånta de breda skikten bland den arbetande befolkningen deras viktigaste politiska rättighet, nämligen rätten att delta i riksdagsvalen. Trots de oerhörda konsekvenserna av en sådan händelse, är det som sagt omöjligt att med säkerhet förutsäga, att statskuppen omedelbart åtföljs av en öppen folkrörelse i form av masstrejker, eftersom alla de omständigheter och faktorer som medverkar i uppkomsten av en massrörelse är obekanta för oss idag. Men om man betraktar de ytterst tillspetsade förhållandena i Tyskland idag, liksom den ryska revolutionens internationella återverkningar och den förnyelse som äger rum i Ryssland, så står det klart, att den omvälvning i tysk politik, som skulle följa på ett eventuellt borttagande av rösträtten, inte skulle göra halt vid kampen för rösträtt. Inom loppet av en kortare eller längre period skulle en sådan statskupp spontant resultera i en stor, allmän politisk uppgörelse med reaktionen – en uppgörelse med brödspekulanterna, ett angrepp mot de höjda köttpriserna, på all den utarmning som följer av den hejdlösa upprustningen till land och sjöss, på den korrumperade kolonialpolitiken, på de för nationen skandalösa processerna i Königsberg, en uppgörelse med stagnationen i den sociala reformpolitiken, med lantarbetarnas och de järnvägs- och postanställdas rättslöshet, med hånet och förräderiet mot gruvarbetarna, med Löbtauerdomen och hela klassrättskipningen, med det brutala lockoutsystemet – kort sagt en uppgörelse med hela det förtryck som under tjugo år utövats av junkrarna öster om Elbe och kapitalets stora karteller tillsammans.²⁷

Men när stenen en gång satts i rullning så kan den inte stoppas – hur gärna socialdemokratien än önskar det. Motståndarna till masstrejken brukar avvisa lärdomarna och exemplen från den ryska revolutionen som inadekvata, eftersom Ryssland först måste ta det våldsamma språnget från en orientalisk despoti till en modern borgerlig rättsordning. Det formella avståndet mellan den gamla och den nya politiska ordningen får tjäna som uttömmande förklaringsgrund till häftigheten och våldet i den ryska revolutionen. I Tyskland besitter vi sedan länge rättstatens nödvändigaste former och garantier, och därför skulle en så elementär urladdning av de sociala motsättningarna vara en omöjlighet här. De som tänker på så sätt glömmem emellertid, att om det en gång bryter ut öppna politiska strider i Tyskland, så kommer det historiska målet vara ett helt annat än i dagens Ryssland. Eftersom den borgerliga rättsordningen sedan länge existerar i Tyskland och således uttömt sina resurser och nu är på retur, det vill säga, eftersom den borgerliga demokratin och liberalismen håller på att dö ut, så kan det inte längre vara tal om en *borgerlig* revolution i Tyskland. Och därför kan det, i händelse av en period med öppna politiska folkstrider i Tyskland, endast handla om *proletariatets diktatur* som det sista, historiskt nödvändiga målet. Avståndet mellan denna uppgift och det nuvarande läget i Tyskland, är emellertid långt större än vägen från den orientaliska despotin till den borgerliga rättsordningen, och därför kan detta mål inte förverkligas i ett slag, utan först efter en lång period av väldiga sociala strider.

Men ligger det inte en stor motsägelse gömd i de perspektiv som vi här dragit upp? Å ena sidan sägs det, att i en eventuell period av politisk masskamp måste de mest eftersatta skikten av det tyska proletariatet – lantarbetarna, järnvägsarbetarna och postslavarna – först erövra organisationsrätten och exploateringens värsta överdrifter övervinnas, men å andra sidan skall den politiska uppgiften redan under denna period vara den politiska makterövringen genom proletariatet! Å ena sidan ekonomisk, facklig kamp för de näraliggande intressena, för att förbättra arbetarklassens materiella situation, å andra sidan socialdemokratins slutmål! Förvisso, det är tydliga motsägelser, men inte motsägelser i vårt resonemang utan motsägelser i den kapitalistiska utvecklingen. Den löper inte efter en vacker, rak linje utan i en skarp, blyxtliknande zigzaglinje. På samma sätt som de olika kapitalistiska länderna representerar olika stadier i utvecklingen, på samma sätt förhåller det sig med de olika skikten av samma arbetarklass inom varje enskilt land. Men historien väntar inte tålmodigt på att de eftersatta länderna och skikten skall inhämta de andras försprång, så att det hela kan fortskrida symmetriskt som en stram kolonn. Den utlöser redan explosioner på de mest utsatta punkterna, så snart förhållandena mognat, och under den revolutionära stormperioden inhämtas det försummade på några få dagar och månader, det ojämna blir enhetligt och hela den sociala utvecklingen flyttas fram med stormsteg.

Såsom det skett i den ryska revolutionen, då intressena inom olika skikt och utvecklingsnivåer bland arbetarbefolkningen går samman i det socialdemokratiska programmet för revolutionen och de otaliga enskilda striderna förenas i proletariatets gemensamma stora klassaktion, så kommer det också att ske i Tyskland när tiden är mogen. Och socialdemokratins uppgift blir därmed att utarbeta sin taktik i enlighet med de mest avancerade utvecklingsfaserna och inte efter de mest eftersatta.

VIII

Den viktigaste uppgiften i de stora strider som förr eller senare inträffar och som arbetarklassen förbereder sig för, är en taktik grundad på fast beslutsamhet och konsekvens och därtill den största möjliga handlingsförmåga, det vill säga den största möjliga enhet inom den ledande socialdemokratiska delen av de proletära massorna. Men redan det första svaga försöket att förbereda en större massaktion har avslöjat en väsentlig olägenhet i detta av-

seende: den fullständiga åtskillnaden mellan självständiggörandet av de två organisationerna inom arbetarrörelsen, socialdemokratin och fackföreningarna.

Om man närmare betraktar masstrejkerna i Ryssland och samtidigt förhållandena i själva Tyskland, står det klart att varje större massaktion, som inte skall begränsa sig till en engångsdemonstration, men utvecklas till en verklig kampaktion, omöjligt kan utgöras av en så kallad politisk masstrejk. I en sådan massaktion skulle nämligen fackföreningarna delta i lika hög grad som socialdemokratin. Men inte av skäl som fackföreningsledarna inbillar sig, nämligen att socialdemokratin med sin mycket mindre organisation skulle vara hänvisad till deltagandet från de 1 1/4 miljoner fackligt organiserade, utan vilka den vore handlingsoduglig. Orsaken ligger djupare än så: varje direkt massaktion eller period av öppen klasskamp är samtidigt en politisk och ekonomisk kamp. Skulle det råka utbryta omfattande politiska strider och massstrejker i Tyskland, så blir det samtidigt inledningen till en period med väldiga fackliga strider, och det skulle vara ointressant för händelseförloppet om fackföreningsledarna ger rörelsen sin välsignelse eller inte. Vare sig de ställer sig bredvid rörelsen eller rentav försöker motsätta sig den, så blir resultatet av en sådan hållning bara, att de fackliga ledarna helt enkelt skjuts åt sidan av händelsernas gång medan massorna utkämpar både de ekonomiska och politiska striderna utan dem.

I verkligheten är skillnaden mellan den politiska och den ekonomiska kampen och institutionaliseringen av dem endast en konstgjord, om också historiskt betingad, produkt av den parlamentariska perioden. Å ena sidan splittras under det borgerliga samhällets lugna, ”normala” gång den ekonomiska kampen upp i en mängd enskilda strider på varje företag, inom varje produktionsgren; å andra sidan förs inte den politiska kampen av massorna själva i direkt aktion, utan i representativa former, motsvarande den borgerliga statens, för att påverka de lagstiftande församlingarna. Så snart en period av revolutionär kamp inträder, det vill säga så snart massorna uppträder på kamparenan, försvinner såväl den ekonomiska kampens uppsplittring som den politiska kampens indirekta parlamentariska form; i den revolutionära massaktionen är den politiska och ekonomiska kampen ett, och den onaturliga barriären mellan fackföreningar och socialdemokrati – de framstår som två åtskilda och helt självständiga former inom arbetarrörelsen – sopas helt enkelt bort. Men det som så tydligt kommer till uttryck i den revolutionära massrörelsen gäller också under den parlamentariska perioden. Det finns inte två olika former av klasskamp för arbetarklassen, en ekonomiska och en politisk, det finns bara en klasskamp, som på samma gång som den försöker begränsa den kapitalistiska utsugningen innanför det borgerliga samhället är inriktad på att avskaffa exploateringen och det borgerliga samhället överhuvud taget.

Även om dessa två sidor av klasskampen är åtskilda också av tekniska skäl under den parlamentariska perioden, så utgör de ändå inte två parallellt löpande aktionsformer utan endast två faser, två steg i arbetarklassens befrielsekamp. Den fackliga kampen omfattar arbetarrörelsens dagsaktuella intressen och den socialdemokratiska kampen dess framtidsintressen. Enligt det kommunistiska manifestet representerar kommunisterna gentemot de olika gruppintressena (nationella, lokala intressen) det samlade proletariats gemensamma intressen, och i de olika utvecklingsfaserna av klasskampen representerar de den samlade rörelsens intresse, det vill säga slutmålen för proletariats befrielse. Fackföreningarna representerar gruppintressena och en utvecklingsfas inom arbetarrörelsen. Socialdemokratin representerar arbetarklassen och dess frihetssträvanden i sin helhet. Förhållandet mellan fackföreningarna och socialdemokratin är följaktligen delens förhållande till helheten, och när teorin om ”likaberättigande” mellan fackföreningarna och socialdemokratin finner så stor anklang hos fackföreningsledarna, så beror det på en grundlig felvärdering av själva fackorganisationens karaktär och dess roll i arbetarklassens allmänna befrielsekamp.

Men denna teori om en parallell aktion från socialdemokratins och fackföreningarnas sida och om deras "likaberättigande" är inte helt gripen ur luften, utan har sina historiska rötter. Den vilar nämligen på illusionen om en lugn och "normal" period i det borgerliga samhället, då socialdemokratins politiska kamp tycks uppgå i den parlamentariska kampen. Men den parlamentariska kampen, det kompletterande motstycket till den fackliga kampen, är liksom denna uteslutande en kamp, som utspelar sig inom den borgerliga samhällsordningens ramar. I enlighet med sin natur utgör den ett politiskt reformarbete, på samma sätt som fackföreningarna står för ekonomiskt reformarbete. Den representerar det politiskt dagsaktuella arbetet liksom fackföreningarna representerar det ekonomiskt dagsaktuella arbetet. Den utgör följaktligen bara en fas, ett utvecklingssteg innanför helheten av den proletära klasskampen, vars slutmål i lika mån överskrider såväl den parlamentariska som den fackliga kampen. Den parlamentariska kampen förhåller sig därför också till den socialdemokratiska politiken som delen till helheten, på samma sätt som fackföreningsarbetet. Socialdemokratien är i sig själv just sammanfattningen av såväl den parlamentariska som den fackliga kampen i en klasskamp som syftar till avskaffandet av den borgerliga samhällsordningen.

Teorin om fackföreningarnas "likaberättigande" med socialdemokratien är således inte bara ett teoretiskt missförstånd, ingen enkel förväxling, men ett uttryck för en bekant tendens hos den opportunistiska flygeln inom socialdemokratien, en flygel som vill reducera arbetarklassens politiska kamp till parlamentarisk kamp och förvandla socialdemokratien från ett revolutionärt parti till ett småborgerligt reformparti.* Skulle socialdemokratien acceptera teorin om fackföreningarnas "likaberättigande", så har den indirekt och stillatigande accepterat den förvandling som sedan länge eftersträvats av den opportunistiska riktningens företrädare.

Emellertid, en sådan förskjutning av förhållandena inom arbetarrörelsen är omöjligare i Tyskland än i något annat land. Det teoretiska förhållande, enligt vilket fackföreningarna bara är en del av socialdemokratien, finner sin klassiska illustration just i Tyskland, i den levande praktiken. Det kommer i verkligheten till uttryck i tre avseenden. För det första är de tyska fackföreningarna en omedelbar produkt av socialdemokratien; det är socialdemokratien som

* Då närvaron av en sådan tendens inom den tyska socialdemokratien vanligtvis förnekas, så måste man hälsa välkommen den öppenhjärtighet varmed den opportunistiska riktningen nyligen har formulerat sina egentliga mål och önskningsar. På ett partimöte i Mainz den 10 september i år antogs följande resolution, framlagd av Dr. David:

"I betraktande av att det socialdemokratiska partiet inte uppfattar begreppet 'revolution' som en våldsamt omstörtning, men som en fredlig utveckling, d.v.s. ett gradvist genomförande av en ny ekonomisk ordning, så avvisar den offentliga partiförsamlingen i Mainz varje form av 'revolutionsromantik'.

Församlingen ser i erövringen av den politiska makten endast erövringen av folkflertalet för socialdemokratins idéer och krav; en erövring som inte kan ske med våldsamma medel, utan endast genom en tankarnas revolutionering med hjälp av andlig propaganda och praktiskt reformarbete på alla områden av det politiska, ekonomiska och sociala livet.

I övertygelsen om att socialdemokratien i långt högre grad är betjänt av lagliga medel än av olagliga och omstörtande verksamhet, så avvisar församlingen den 'direkta massaktionen' som taktisk princip och håller fast vid principen om 'parlamentariskt reformarbete', d.v.s. den önskar att partiet också i framtiden allvarligt bemödar sig om att *gradvis uppnå våra mål på lagstiftningens och den organiska utvecklingens väg.*

Den fundamentala motsättningen för denna reforminriktade kampmetod är förvisso, att *möjligheten för de egendomslösa folkmassornas deltagande i lagstiftningen* i riket och i de enskilda staterna inte begränsas, men utvidgas till *fullt likaberättigande*. Av detta skäl menar församlingen att det är arbetarnas obestridliga rättighet, vad gäller försvaret mot angrepp på deras lagliga rättigheter såväl som kampen för utvidgade rättigheter att lägga ned arbetet för en kortare eller längre tid, om alla andra medel sviker.

Men eftersom den politiska massstrejken endast kan genomföras segerrikt, om den *äger rum innanför strängt lagliga ramar* och de strejkande inte ger den väpnade makten någon anledning till ingrepp, så ser församlingen den fortsatta utbyggnaden av den politiska, fackliga och kooperativa organisationen som den enda nödvändiga och verksamma förberedelsen till bruket av detta kampmedel. Ty endast på detta sätt kan de förutsättningar skapas hos den breda massan, vilka garanterar massstrejkens lyckosamma förlopp: målmedveten disciplin och lämpligt ekonomiskt stöd."

skapat de första ansatserna till fackföreningsrörelsen i Tyskland, som fostrat den och än i dag frambringat dess ledare och mest aktiva krafter. För det andra är de tyska fackföreningarna en produkt av socialdemokratins också i den meningen, att den socialdemokratiska läran utgör själen i den fackliga praktiken; deras överlägsenhet över alla borgerliga och konfessionella fackföreningar har de klasskampstanken att tacka för; deras praktiska framgångar och deras makt är ett resultat av att deras praxis inspirerats av den vetenskapliga socialismens teori, höjd över förfallet hos en trångsynt empirism. Styrkan i de tyska fackföreningarnas ”praktiska politik” ligger i deras insikt i den kapitalistiska ordningens djupare sociala och ekonomiska sammanhang; denna insikt har de emellertid ingen annan att tacka för än den vetenskapliga socialismens teori, på vilken de grundar sin praktik. Sätillvida innebär varje strävan att lösgöra fackföreningarna från den socialdemokratiska teorin, att söka efter en ”fackförenings-teori” i motsättning till socialdemokratins, inget annat än ett självmordsförsök, även från fackföreningarnas synpunkt. Den fackliga verksamhetens lösgörande från den vetenskapliga socialismens teori skulle innebära att de tyska fackföreningarna omedelbart tappade sitt för-språng framför det stora antalet borgerliga fackföreningar, det skulle innebära ett fall ner till en nivå präglad av hållningslöst famlande och ren, platt empirism.

Slutligen, och för det tredje, är fackföreningarna också till sin numerär en direkt produkt av den socialdemokratiska rörelsen och agitationen, vilket deras ledare emellertid glömt. Många fackföreningsledare brukar gärna med en viss triumf och en aning skadeglädje, från den stolta höjden av 1 1/4 miljon medlemmar, se ner på den usla, knappt halva miljonen organiserade medlemmar i socialdemokratins och erinra dem om den gången för 10-12 år sedan, då man innanför socialdemokratins led alltjämt gjorde sig pessimistiska tankar kring fackföreningarna. De inser inte ens, att det i viss mån består *ett direkt kausalt sammanhang* mellan dessa två faktorer – fackföreningarnas höga medlemstal och det låga antalet organiserade i socialdemokratins. Tusentals arbetare avstår från inträde i socialdemokratins, *eftersom* de har gått in i fackföreningarna. I teorin skulle alla arbetare vara dubbelorganiserade: gå på två olika möten, betala dubbla kontingenter, läsa två arbetartidningar etc. Men för att göra detta krävs en hög grad av intelligens och en idealism, som av ren plikt-känsla gentemot arbetarrörelsen inte skyr några dagliga offer när det gäller tid och pengar, dessutom ett passionerat intresse för det rena, inre partilivet, som bara kan tillfredsställas genom att tillhöra partiorganisationen. Allt detta stämmer in på den mest upplysta och intelligenta minoriteten bland de socialdemokratiska arbetarna i storstäderna, där partilivet är innehållsrikt och attraktivt, och där arbetarnas levnadsstandard är högre. Men bland de breda skikten av storstädernas och landsortens arbetarmassor, i de minsta avkrokarna, där det lokala politiska livet bara är en osjälvständig reflex av det som sker i huvudstaden, varför partilivet också blir torftigt och monotont, och där arbetarens ekonomiska levnadsstandard som regel är mycket knapp – där är den dubbla organiseringen mycket svår att genomföra.

För den socialdemokratiskt sinnade arbetaren från de breda massorna löser sig problemet på så sätt att han helt enkelt går in i sin fackförening. Den ekonomiska kampens omedelbara intresse kan han nämligen bara tillfredsställa genom att inträda i en yrkesorganisation, vilket ligger i själva kampens natur. Fackföreningsavgiften, som många gånger utgör en väsentlig belastning på hans ekonomi, kommer honom till omedelbar och påtaglig nytta. Och sina socialdemokratiska sympatier kan han få utlopp för utan att tillhöra någon speciell partiorganisation: genom röstning vid parlamentsvalen, genom att besöka socialdemokratiska möten, genom att följa referaten från de socialdemokratiska anförandena som hålls i de folkvalda organen, genom att läsa partipressen – man kan t.ex. jämföra antalet socialdemokratiska väljare liksom antalet abonnenter på ”Vorwärts” med antalet organiserade partimedlemmar i Berlin. Och vad som är avgörande: den socialdemokratiskt inställda genomsnittsarbetaren från de breda massorna har, som den enkla människa han är, inte någon förståelse för fackföre-

ningsledarnas komplicerade och fina s.k. tvåsjälarsteori, och han upplever sig också i fackföreningen som *socialdemokratiskt* organiserad. Även om de centrala förbunden inte bär någon officiell partiskylt, så igenkänner ändå arbetaren i varje större eller mindre stad de mest aktiva ledarna, i spetsen för hans fackförening, som socialdemokratiska kamrater från det offentliga livet: än som socialdemokratiska riksdagsmän, lantdags- eller kommunalvalda, än som socialdemokratiska ombudsmän, styrelsemedlemmar ur valföreningarna, partiredaktörer, partisekreterare eller helt enkelt som talare och agitatorer. De tankar om den kapitalistiska utsugningen, om klassförhållandena, som han lyssnar till i fackföreningens agitation, och som han kommit att uppskatta och förstå, är ofta desamma som han känner från den socialdemokratiska agitationen; ja, de flesta och mest uppskattade talarna på fackföreningsmötena – de som sätter fart på mötet och används som dragplåster till de eljest dåligt besökta och sömnliga fackföreningsmötena – är just kända socialdemokrater.

På så sätt verkar allt i riktning av att ge den klassmedvetna genomsnittsarbetaren känslan av att han tillhör arbetarpartiet och är socialdemokratiskt organiserad, när han organiserar sig fackligt. *Och det är just ur dessa förhållanden som de tyska, fackföreningarna hämtar sin verkliga rekryteringsförmåga.* Inte genom skenet av neutralitet, utan genom deras socialdemokratiska karaktär har de centrala fackförbunden lyckats uppnå sin nuvarande styrkeposition. (I dag vilseleds ingen i Tyskland av detta sken). Detta beror helt enkelt på den samtidiga existensen av olika fackföreningar med borgerlig partiprägel: katolska, Hirsch-Dunckerska etc.; det är genom deras existens man försöker motivera nödvändigheten av den förmenta "neutraliteten". När den tyske arbetaren, som har det fullt fria valet att ansluta sig till en kristlig, katolsk, evangelisk eller frisinnad fackförening inte väljer någon av dessa, så gör han det endast därför att han uppfattar de centrala förbunden som den moderna klasskampens adekvata organisationer, eller vad som i Tyskland är detsamma, som socialdemokratiska fackföreningar. Med andra ord, det intryck av "neutralitet" som fackföreningsledarna vill ge, är inte någon realitet för massan av fackligt organiserade. Och det till all lycka för centralförbunden. Men om detta sken av "neutralitet", detta fackföreningarnas främlingskap inför och lösgörande från socialdemokratin, blir till verklighet och framför allt då i de proletära massornas ögon, skulle fackföreningarna omedelbart tappa hela sitt försprång i förhållande till de konkurrerande borgerliga förbunden och därmed också sin rekryteringsförmåga, sin livgivande eld. Detta bevisas av allmänt kända fakta. Skenet av partipolitisk "neutralitet" från fackföreningarnas sida kan naturligtvis tjänstgöra som ett effektivt medel för rekrytering i ett land, där socialdemokratin saknar förtroende hos massorna, där ryktet om att utgöra en arbetarorganisation snarare är till skada än hjälp i massornas ögon, där fackföreningarna, med andra ord, först måste rekrytera sina trupper ur en alltigenom oupplyst, borgerligt sinnad massa.

Under hela förra århundradet var *England* ett exempel på ett sådant land, och är det i hög grad än i dag. Men i Tyskland är partiförhållandena helt annorlunda. I ett land där socialdemokratin är det mäktigaste politiska partiet och där dess rekryteringsstyrka framgår av en här på över tre miljoner proletärer, är det skrottretande att tala om socialdemokratins avskräckande rykte och om nödvändigheten av att arbetarnas kamporganisation hycklar politisk neutralitet. Det är tillräckligt att sammanställa det socialdemokratiska väljarantalet med siffrorna från de fackliga organisationerna i Tyskland för att ett barn skall förstå, att de tyska fackföreningarna inte värvar sina medlemmar bland de oupplysta, borgerligt inställda massorna som i England, men bland de proletära massor som redan satts i rörelse av socialdemokratin och vunnits för klasskampstanken, det vill säga bland de socialdemokratiska väljarmassorna. Många fackföreningsledare avvisar upprört tanken på att betrakta fackföreningarna som rekryteringskola för socialdemokratin – det är ett av "neutralitetsteorins" rekvisita. Emellertid har detta för dem skenbart förolämpande men i verkligheten högst smickrande antagande i Tyskland blivit

en fantasiprodukt av det enkla skälet att det förhåller sig precis tvärtom; det är således socialdemokratin som i Tyskland utgör rekryteringskolan till fackföreningarna. Även om organisationsarbetet för fackföreningarna i regel alltså är mycket tungt och arbetsamt (så att det väcker och när illusionen hos fackföreningsledarna, att det är de som plöjer de första fårorna och sår den första utsäden i det proletära nya landet), så har jorden i verkligheten redan gjorts odlingsbar av den socialdemokratiska plogen; men fackföreningarnas utsäde och såningsmannen själv måste också vara "röda", socialdemokratiska, för att det skall bli en gynnsam skörd. Och om vi därför inte jämför fackföreningarnas numerära styrka med antalet socialdemokratiska organisationer utan med den socialdemokratiska väljarmassans storlek, vilket är det enda riktiga, så kommer vi fram till en slutsats, som i betydande utsträckning avviker från de fackliga ledarnas triumferande segermedvetande. Det framgår nämligen härav, att de "fria fackföreningarna" faktiskt alltså omfattar en minoritet av Tysklands klassmedvetna arbetare; med 1 1/4 miljon organiserade utgör de inte ens hälften av de massor som väckts av socialdemokratin och vunnits för klasskampen.

Den viktigaste slutsatsen man kan dra av de ovan nämnda faktorerna är, att den fullständiga *enhet* mellan den fackliga och socialdemokratiska arbetarrörelsen, som är en absolut nödvändighet för de kommande masstriderna i Tyskland, också *föreligger i verkligheten*, och den är säkert förankrad i den breda massan, som utgör basen för socialdemokratin och fackföreningarna samtidigt; och i massans medvetande har rörelsens båda sidor smält samman till en andlig enhet., Den påstådda motsättningen mellan socialdemokratin och fackföreningarna krymper inför detta faktum samman till en motsättning mellan socialdemokratin och det översta skiktet av fackföreningsfunktionärer, en motsättning som också rymmer motsättningen mellan en del av fackföreningsledarna och den fackligt organiserade proletära massan.

Fackföreningsrörelsens starka tillväxt de senaste 15 åren i Tyskland, i synnerhet under perioden av ekonomisk högkonjunktur 1895-1900, har automatiskt lett till ett markant självständiggörande av fackföreningarna, till specialisering av kampmetoder och ledning och slutligen till framväxten av en regelrätt facklig byråkrati. Alla dessa fenomen är alltigenom förklarliga och naturligt historiska produkter av fackföreningarnas femtonåriga tillväxt, följderna av den ekonomiska uppgången och den politiska stiltjen i Tyskland. De är, framför allt vad beträffar fackföreningarnas byråkrati, ett historiskt nödvändigt ont. Men utvecklingens dialektik gör att de medel som främjat fackföreningarnas tillväxt, slår om i sin motsats och hämmar den fortsatta tillväxten, när förhållandena mognat och organisationen nått en viss storlek.

Specialiseringen av de fackliga ledarnas arbete, liksom det nödvändigt snäva synfältet, som sammanhänger med de splittrade ekonomiska strider som äger rum under lugna perioder, leder bara alltför lätt till byråkrati och en viss inskränkthet i uppfattningen hos de fackliga funktionärerna. Båda faktorerna kommer emellertid till uttryck i en lång rad tendenser, som kan bli högst ödesdigra för den fackliga rörelsens framtid. Hit hör framför allt en överskattning av organisationen, som så småningom förvandlas från att vara ett medel att uppnå målet till att bli ett självändamål, ett det högsta goda, som kampintressena i många fall underordnas. Här ligger också förklaringen till det behov av lugn och ro, som man öppet tillstår, med påföljd att man räddhågad drar sig för att ta några större risker, och undviker faror som man inbillar sig kan äventyra organisationens framtid liksom större massaktioner på grund av deras osäkra karaktär. Härtill kommer också överskattningen av själva den fackliga kampformen, dess utsikter och resultat. De fackliga ledare, som ständigt är engagerade i det ekonomiska småkriget och som har till uppgift att förklara för arbetarna att det minsta ekonomiska resultat, varje lönehöjning eller arbetstidsförkortning är av stort värde, hamnar snart själva i den situationen, att de tappar ur sikte de större sammanhangen och överblicken över den totala situationen. Endast på så sätt kan det förklaras, varför de tyska fackföreningsledarna med så

stor tillfredsställelse hänvisar till resultaten från de sista femton åren, till de miljoner mark som uppnåtts i löneförhöjningar, i stället för att visa på andra sidan av medaljen: på den väldiga försämring av arbetarnas levnadsstandard som samtidigt har ägt rum på grund av brödspekulation, genom skatte- och tullpolitiken, genom markspekulationen som drivit hyrorna i höjden på ett omätligt sätt, med andra ord, på alla objektiva tendenser i den borgerliga politiken, som till stor del gör resultaten från fackföreningarnas femtonåriga kamp illusoriska. Av *helheten* i den socialdemokratiska insikten, som förutom att betona vikten av det dagsaktuella arbetet och dess absoluta nödvändighet lägger huvudvikten på *kritiken* av detta arbetes begränsningar, återstår därför *halvparten*, den fackliga sanningen, som uteslutande framhäver den politiska dagskampen. Och förtigandet av de objektiva begränsningar, som den borgerliga samhällsordningen har satt för den fackliga kampen, utvecklar sig slutligen till en direkt fiendlighet gentemot varje teoretisk kritik, som pekar på dessa begränsningar i samband med arbetarrörelsens slutmål. Grovt smicker och gränslös optimism blir en plikt för varje ”vän av fackföreningsrörelsen”. Men eftersom den socialdemokratiska ståndpunkten just består i att bekämpa den okritiska fackliga optimismen liksom den okritiska parlamentariska optimismen, så bildar man till slut front mot den socialdemokratiska teorin som sådan. Fackföreningsfunktionärerna söker trevande efter en ”ny teori”, som motsvarar *deras* behov och *deras* uppfattning, det vill säga efter en teori som till skillnad från den socialdemokratiska läran öppnar helt obegränsade perspektiv för ekonomisk frammarsch inom den kapitalistiska ordningens ramar och med utgångspunkt i de fackliga striderna. En sådan teori existerar faktiskt sedan länge; professor *Sombarts* teori, som uttryckligen formulerades i avsikt att driva in en kil mellan fackföreningarna och socialdemokratien i Tyskland och föra över fackföreningarna på borgerlig mark.²⁸

I omedelbar förbindelse med denna teoretiska omsvängning hos en del av de fackliga ledarna står – helt i överensstämmelse med *Sombarts* teori – en omsvängning i ledarnas förhållande till massorna. I stället för den kollegiala, oavlönade fackliga agitationen, som drevs av lokala kamratgrupper på grundval av ren idealism, träder den affärsmässiga, byråkratiskt styrda ledningen av i allmänhet utifrån kommande funktionärer. Genom att koncentrera fackföreningsrörelsens olika trådar till deras händer görs också omdömesförmågan i fackliga frågor till en yrkesspecialitet. Och massan av kamrater degraderas till en inkompetent massa, för vilken ”disciplinens” dygd, det vill säga den passiva lydningen, görs till en plikt. I motsats till socialdemokratien, där – trots de påhittade amsagorna om den ”Bebelska diktaturen” – de mest demokratiska förhållanden härskar tack vare valbarhet och kollegial ledning och där partiledningen i praktiken bara är ett förvaltningsorgan, så råder inom fackföreningarna i långt högre grad överhetens förhållande till den underlydande massan.²⁹ Ett resultat av dessa förhållanden är framför allt den argumentation, som fördömer varje teoretisk kritik av den fackliga praktikens framtidsutsikter och möjligheter, eftersom den påstås utgöra ett hot mot massornas fromma inställning till fackföreningarna. Man utgår då från uppfattningen, att arbetarmassorna endast kan vinnas för och kvarhållas i organisationen genom en blind och barnslig tro på den fackliga kampens framgångar. I motsats till socialdemokratien, som just grundar sitt inflytande på massornas insikt i den bestående ordningens motsägelser och dessas komplexa sätt att utvecklas, som hämtar sitt inflytande ur massornas kritiska ställningstagande till alla situationer och stadier i deras egen klasskamp, så grundar sig, enligt denna felaktiga teori, fackföreningarnas inflytande och makt på massornas okritiska inställning och bristande omdömesförmåga. ”Folket måste få ha sin tro i fred” – det är den princip utifrån vilken åtskilliga av de fackliga funktionärerna stämplar varje kritik av fackföreningsrörelsens objektiva begränsningar som ett attentat mot själva rörelsen. Den markerat självständiga karaktären och ”neutraliteten” hos fackföreningarna i relationen till socialdemokratien är slutligen också ett resultat av specialiseringen och byråkratismen hos fackföreningsfunktionärerna. Den fackliga organisationens yttre självständighet som har uppstått som en

naturlig följd av dess tillväxt, som ett resultat av den tekniska arbetsdelningen mellan den politiska och den fackliga kampformen. De tyska fackföreningarnas ”neutralitet” å sin sida uppstod som en produkt av den preussisktyska polisstatens reaktionära föreningslagstiftning. Men båda förhållandena har med tiden ändrat karaktär. Ur den politiska ”neutraliteten”, som påtvingades fackföreningarna, uppstod senare en teori om deras frivilliga neutralitet, som rättfärdiggjordes av en i fackföreningskampens natur påstådd grundad nödvändighet. Och fackföreningarnas tekniska självständighet, som skulle vila på den praktiska arbetsdelningen innanför den enhetliga socialdemokratiska klasskampen, har nu förvandlats till fackföreningarnas oberoende av socialdemokratien, av dess uppfattningar och av dess ledning, en förvandling som lett till det så kallade ”likaberättigandet” med socialdemokratien.

Men detta sken av oberoende och likaberättigande med socialdemokratien kommer huvudsakligen till uttryck hos funktionärerna och får sin näring genom fackföreningarnas förvaltningsapparat. Ytligt sett den sidoordnade existensen av en hel stab av fackliga tjänstemän, av en helt oavhängig centralledning, av en talrik fackpress och fackliga kongresser skapat ett intryck av fullständig parallellitet med socialdemokratiens förvaltningsapparat, med partiledningen, partipressen och partikongresserna. Denna illusion av likaberättigande mellan socialdemokrati och fackföreningar har bland annat lett till det monstruösa fenomenet, att de socialdemokratiska partikongresserna och de fackliga kongresserna delvis har helt analoga dagordningar, varvid man fattar skilda, rentav motstridiga beslut i gemensamma frågor. Utifrån den naturliga arbetsdelningen mellan partikongresserna, som representerar arbetarrörelsens allmänna intressen och uppgifter, och fackföreningskonferenserna, som med sitt långt snävare arbetsområde behandlar den yrkesmässiga dagskampens speciella frågor och intressen, har en splittring konstaterats mellan en förment facklig och en socialdemokratisk världsåskådning. (Men har detta abnorma tillstånd en gång framkallats, har det en naturlig tendens att växa och skärpas. Nu, sedan ovanan med parallella dagordningar uppkommit innebär själva existensen av fackföreningskongresserna en naturlig uppmuntran till allt starkare avgränsning och avståndstagande från socialdemokratien. För att bevisa sin ”självständighet” inför sig själv och andra, för att motbevisa sin överflödighet eller underkastelse genom att återupprepa partikongressernas ställningstagande, måste de fackliga kongresserna – vilka ju, som bekant, huvudsakligen är funktionärskongresser – instinktivt söka framhäva det åtskiljande, det ”specifikt fackliga”. På samma sätt leder själva existensen av en parallell, oberoende centralledning för fackföreningarna psykologiskt till, att man hela tiden uppmärksammas på den egna oavhängigheten gentemot socialdemokratiens ledning, och att varje kontakt med partiet framför allt måste ses utifrån frågan om ”kompetensgränser”). Den egenartade situationen har således utvecklats, att samma fackföreningsrörelse som är fullständigt ense med socialdemokratien där nere, bland de proletära massorna, den avgränsar sig skarpt där uppe, i förvaltningens överbyggnad, från socialdemokratien och uppträder gentemot den som en oavhängig andra stormakt. Den tyska arbetarrörelsen antar på så sätt den egendomliga formen av en dubbelpyramid, vars grund och kropp bildar ett enda massiv, men vars båda toppar står långt ifrån varandra.

Det framgår härav klart, vilken väg som är den enda naturliga och framtidsdugliga för att uppnå en kompakt enhet i den tyska arbetarrörelsen, en enhet som är absolut nödvändig i de kommande politiska klasstriderna, men också för fackföreningarnas fortsatta utveckling. Intet vore mer förfelat och hopplöst än att vilja återupprätta det slags enhet, som eftersträvas på grundval av sporadiska och periodiska förhandlingar mellan den socialdemokratiska partiledningen och den fackliga centralen om enskilda frågor inom arbetarrörelsen. Just de översta organisationstopparna inom de två grenarna av arbetarrörelsen förkroppsligar, som vi har sett, splittringen mellan den och institutionaliseringen av dem, samtidigt som de – och det gäller i synnerhet den fackliga ledningen – är bärare av illusionen om ”likaberättigande” och en

parallell existens mellan socialdemokratin och fackföreningarna. Men att vilja upprätta enheten mellan de två genom en förbindelse mellan partiledningen och generalkommissionen skulle innebära att bygga en bro, just där avståndet är störst och övergången svårast. Skulle detta slag av förbindelse mellan parti och fackföreningar – dessa stormaktsförhandlingar – bli till system, innebar det inte något annat än en kanonisering av det federativa förhållande, som existerar mellan den proletära klassrörelsen som helhet och en del av denna rörelse, vilket det gäller att undanröja som något onaturligt. Det diplomatisk-federativa förhållandet mellan den socialdemokratiska och den fackliga överinstansen kan endast leda till allt större främlingskap och kyla i relationerna och bli en källa till ständigt nya slitningar. Det ligger i sakens natur. Genom själva den form som detta förhållande har, är det nämligen givet, att den stora frågan om den harmoniska föreningen av den proletära befrielsekampens ekonomiska och politiska sida förvandlas till den obetydliga frågan om en ”god grannsämja” mellan ”instanserna” på Lindenstrasse och på Engel-Ufer, och att arbetarrörelsens stora idéer kommer i skymundan för snarstuckenhet och småaktiga rangfrågor.³⁰ Det första försöket med denna diplomatiska instansmetod – förhandlingarna mellan partiledningen och generalkommissionen i frågan om masstrejken – har redan lämnat tillräckligt med bevis för det hopplösa i detta förfarande. Och när generalkommissionen nyligen förklarade, att konferenser mellan den och partiledningen redan föreslagits vid flera tillfällen från båda sidor, och att det också ägt rum sådana, så kan denna försäkran förefalla lugnande och uppmuntrande vad beträffar den ömsesidiga etiketten; men den tyska arbetarrörelsen, som står inför kommande allvarliga kampproblem, måste förstå problemen något djupare, och har därför all anledning att skjuta detta kinesiska mandarinsystem åt sidan, för att söka lösningar på problemet i enlighet med förhållandenas karaktär.

Garantin för ett verkligt enande av arbetarrörelsen står inte att finna där uppe, i organisationsledningarnas toppar och i deras federativa förbund, utan där nere, bland de organiserade proletära massorna. En miljon fackföreningsmedlemmar är medvetna om att parti och fackförening i verkligheten är *ett*, de utgör nämligen olika former av proletariatets *socialdemokratiska* befrielsekamp. Och härur följer av sig själv nödvändigheten att övervinna det främlingskap och de stridigheter, som råder mellan socialdemokratin och fackföreningarna, för att anpassa deras inbördes förhållande efter medvetandet hos de proletära massorna, *det vill säga, att på nytt ansluta fackföreningarna till socialdemokratin*. Därmed skulle bara uttryckas syntesen av den faktiska utveckling, som fört från fackföreningarnas ursprungliga inlemmande i socialdemokratin till deras avskiljande härifrån, för att sedan, via en period av stark tillväxt för såväl fackföreningar som socialdemokrati, förbereda den kommande perioden med stora proletära masstrider och därmed göra återföreningen av socialdemokratin och fackföreningarna till en nödvändighet i bådass intresse.

Det är i detta fall inte fråga om att upplösa hela den nuvarande fackliga uppbyggnaden i partiet, men att återupprätta det naturliga förhållande mellan ledningarna för socialdemokratin och fackföreningarna, mellan parti- och fackföreningskongresser, som svarar mot det faktiska förhållandet mellan arbetarrörelsen i stort och dess fackliga del. En sådan omsvängning kommer oundvikligen att framkalla en häftig opposition hos en del av fackföreningsfunktionärerna. Men det är hög tid, att de socialdemokratiska arbetarmassorna låter sin omdömesförmåga och handlingskraft komma till uttryck för att visa sig mogna uppgifterna i tidens stora strider, där massan skall vara den handlande kören och ledningen endast de ”talande personerna”, massviljans tolk.

Fackföreningsrörelsen är inte det som avspeglar sig i de helt förklarliga men bedrägliga illusionerna hos några dussin fackföreningsledare, utan det som lever i medvetandet hos den stora massan av proletärer, som vunnits för klasskampen. För detta medvetande utgör fackföreningsrörelsen en del av socialdemokratin. ”Och vad den är, det vågar den stå för”.

Petersburg, 15 september 1906

Noter

¹ R.L. avser här 1905 års revolutionära händelser, och det är dem som i hela denna text står för den ”ryska revolutionen”, ett uttryck som sentida läsare annars brukar associera till skeenden tolv år senare.

² Friedrich Engels, *Die Lage der arbeitenden Klasse in England* i Karl Marx, Friedrich Engels, *Werke* (härefter *MEW*), bd 2, s. 447.

³ F. Engels, ”Die Bakunisten an der Arbeit”, *MEW* 18, ss. 479-80.

⁴ Social-revolutionärernas parti (SR) var i Ryssland det stora populistiska parti som baserade sig på bondebefolkningen och stora intellektuella grupper i anknytning till den. Det var politiskt och ideologiskt mycket sammanfattat, och förkroppsligade i mycket landsbygdsbefolkningens politiska och ideologiska strävanden. 1917 klövs detta parti i två delar varav den ena, vänster-social-revolutionärerna för en tid deltog i rådsregeringen.

⁵ Syftar på Othellos beslut att själv döda Desdemona när han (falskeligen) tror att hon bedragit honom (Shakespeare, *Othello*).

⁶ E. Bernstein och K. Eisner avvisade vid den här tidpunkten all flirt med revolutionära paroller och teman och stod som representanter för den principiellt reformistiska flygeln inom det tyska socialdemokratiska partiet. Th. Bömelburg, ordförande för Byggnadsarbetarna, stod bakom den resolution som den tyska fackföreningskongressen tog som sin 1905 (jmf not 7).

⁷ På den femte fackförbundskongressen i Köln i maj 1905 antogs en resolution, författad av Bömelburg, som bestämt tog avstånd från masstrejksvapnet och propagandan för det. Profileringen inom den tyska arbetarrörelsen mellan de olika strömningarna, och mellan partiet och fackföreningarna blev nu än skarpare. Resolutionen i fråga, liksom Bömelburgs anförande, finns återgiven i A. Grunenberg (hrsg.) *Die Massenstreikdebatte* (Frankfurt, 1970) ss. 345-354.

⁸ Robert von Puttkamer var preussisk inrikesminister 1881-88. Han stod bl.a. bakom en förordning som skärpte statens och polisens hållning mot strejker och strejkande.

⁹ I en hemlig överenskommelse mellan partiledningen i SPD och de tyska fackföreningarnas generalkommission den 16 februari 1906 hade partiledningen utfäst sig att inte använda sig av, eller propagera för masstrejken utan att höra de fackliga ledarna. Skulle den ändå bryta ut behövde inte fackförbunden delta.

¹⁰ Här hänvisar R.L. till sin artikel ”Eine Probe aufs Exempel”, publicerad i mars 1905 i *Sächsische Arbeiterzeitung*. I *Gesammelte Werke* Bd 1, del 2 (Berlin 1970), ss. 528-32.

¹¹ Den första ”duman” började den 27 april 1906. Då den tog upp agrarfrågan upplöstes den av den tsaristiska regeringen den 8 juli 1906. Skälet var att den överskridit sina konstitutionella befogenheter.

¹² Syftar på den resolution om masstrejken som SPD:s kongress i Jena (17-23 september 1905) antog. Däri betecknades masstrejker som ett av arbetarklassens effektivaste kampmedel, men man inskränkte den politiska masstrejkens användning i huvudsak till att gälla försvar av rösträtten och föreningsrätten. Det var A. Bebel som lade fram denna resolution. Resolutionen, liksom Bebels anförande finns återgivna i A. Grunenberg, *a.a.*, ss. 354-78.

¹³ Subatov stod bakom ett initiativ att bilda legala, av polisen kontrollerade fackföreningar, som den tsaristiska regeringen med växlande framgång praktiserade mellan 1901 och 1903.

¹⁴ Denna tidning var ett underjordiskt organ för en liberal opposition mot tsarismen och utkom i Stuttgart mellan 1902 och 1905.

¹⁵ R. L. avser här det rysk-japanska kriget. Detta utbröt den 9 februari 1904 efter en japansk flottattack mot Port Arthur. Fred slöts den 5 september 1905, med USA som fredsmäklare, och kriget ”vanns” av Japan.

¹⁶ 1903/1904 hade denne präst under polisens beskydd skapat arbetarorganisationer i Petersburg. Han var initiativtagare till demonstrationen den 22 januari 1905.

¹⁷ Handels- och industripartiet var nära knutet till industriborgerskapets centrala grupper. Det bildades, efter att tsarregeringen den 30 oktober utfärdat ett manifest om borgerliga fri- och rättigheter, och större befogenheter för duman. Partiet gick i upplösning mot slutet av 1906.

¹⁸ Uppräkningen av de enskilda fabriker är här struken, liksom när det gäller träbranschen.

¹⁹ Här menas perioden från början av 1906 till juli 1906. D.v.s. den period med en viss grad av borgerliga fri- och rättigheter som inleddes i och med manifestet av den 30 oktober.

²⁰ Det socialdemokratiska partiet i Polen och Litauen (SDKPIL) hade i juni 1906 hållit sin femte kongress i Zakopane. R. L. satt i ledningen för detta parti.

²¹ Den 19 augusti hade tsarregeringen antagit en lag för valen till en ”riksduma”, som hade författats av inrikesministern A.G. Bulygin. Enligt denna skulle duman bara vara ett rådgivande organ, väljas efter ståndsprinciper och rösträtten begränsas efter förmögenhet.

²² I första upplagan: fysiskt våld.

²³ Den 17 januari lade 80.000 arbetare i Hamburg ner arbetet under eftermiddagen. På möten och i demonstrationer protesterade de mot inskränkningar i rösträtten. Det var den första politiska massstrejken i Tyskland.

²⁴ De holländska järnvägsarbetarna inledde sin generalstrejk den 6 april 1903. Den riktade sig mot ett förslag från regeringen att kriminalisera strejkaktiviteten. Den 10 april avbröts strejken, efter att parlamentet hade godkänt lagförslaget.

²⁵ R. L. åsyftar här dels den svenska röstrattsstrejken 15 till 17 maj 1902, dels en rad strejker och demonstrationer i Österrike-Ungern i perioden oktober till december 1905.

²⁶ Adolf von Elm, en ledande revisionist i SPD, hade på partidagen i Jena 1905 antytt massstrejken som försvarsmöjlighet om angrepp riktades mot rösträtten till riksdagen.

²⁷ I juli 1904 ställdes i Königsberg tyska socialdemokrater inför domstol anklagade för att illegalt ha transporterat skrifter som riktade sig mot tsardömet. I februari 1899 dömdes nio byggnadsarbetare i Löbtau, nära Dresden, till sammanlagt 61 års tukthus och fängelse. De hade protesterat mot att man på ett närbeläget bygge överskred den fastlagda arbetstiden. Handgemäng uppstod efter att förmännen avfyrat en pistol med lösa skott.

²⁸ R. L. syftar här på "katedersocialisten" Werner Sombart och hans tes om fackföreningarna som en social rörelse, som i och för sig inte har någon nödvändig anknytning till socialdemokratien.

²⁹ August Bebel var den klassiske ledargestalten i SPD under denna period och en tribunernas, kongressernas och kompromissernas mästare.

³⁰ Lindenstrasse var adressen för det socialdemokratiska partiets ledning medan de tyska fackföreningarnas generalkommission återfanns på Engel-Ufer.